

TANIMA VE TENFİZ KARARLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

THE LEGAL QUALIFICATION OF RECOGNITION AND ENFORCEMENT DECISIONS

Arş. Gör. Dr./Res. Asst., PhD. Ali Önal*

Öz

Yabancı devlet mahkemesi tarafından verilen mahkeme kararları tanıma ve tenfiz sürecinden geçirilmek suretiyle bir başka ülkede kesin hüküm ve kesin delil etkisine sahip olur. Ancak yabancı mahkemede verilen kararın tanıma ve tenfiz sürecinde nitelendirilmesi önemlidir. Zira tanıma ve tenfize ilişkin talebin istemi sürecinde yapılan yargılama faaliyetinde yargılamanın usulü, talebin çekişmeli yoksa çekişmesiz olarak mı ileri sürüleceği, tarafların mahkemeye katılımı, tanıma ve tenfiz isteminin kimler tarafından isteneceği, ispat ve delillerin ne şekilde mahkemede ileri sürüleceği ve nihayet verilen kararın kanun yolu bakımından değerlendirilmesi tanıma ve tenfiz taleplerinin niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma esas olarak tanıma ve tenfiz talepleri bakımından belirtilen değerlendirmelerin yapılması amacıyla kaleme alınmıştır.

Abstract

The court decisions made by the foreign state court shall be the effective in another country as final judgment and final evidence by means of being undergone a process of the recognition and enforcement decisions. However, it is important that the court decision taken in the foreign court should be described in the process of recognition and enforcement. Likewise, in the process of demand concerning the recognition and enforcement; The judging proceeding, whether demand is to be claimed as controversially, the participation of parties in the court, by whom the demand of recognition and enforcement will be requested, in what way the proof and evidences will be submitted in the court and finally, the evaluation of the court decision in terms of the legal remedy, are directly related to the qualification of

*Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Eskişehir, Türkiye, ali_onal@anadolu.edu.tr.

** Makale Gönderim Tarihi:11.04.2017 ; Makale Kabul Tarihi: 08.11.2017

***Makale konusu hakkında fikirlerini, eleştirileri ve görüşlerini benimle paylaşan Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku ABD Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Nilüfer BORAN GÜNEYSU'ya teşekkür ve saygılarımı sunarım.

recognition and enforcement demands. This study, fundamentally, was performed in order that the mentioned assessments can be carried out in terms of the recognition and enforcement demands.

Anahtar Kelimeler: *Tanım, Tenfiz, Çekişmeli yargı, Çekişmesiz yargı, İspat, Deliller.*

Keywords: *Recognition, Execution, Adversarial proceedings, Ex Parte proceedings, Evidence, Proof.*

I. Genel Olarak

Yargılama yetkisi, her devletin egemenliğinin bir uzantısı olarak var olan ve devletleri devlet yapan mekanizmadır. Her devlet kendi ülkesinin hukuk kuralları ve usûl hukuku içerisinde yargılama yapar. Devletlerin kendi kurallarınca vermiş olduğu kararlar birden çok devlette uygulama alanına sahip olabilir. Başkaca bir devletin mahkemesinin vermiş olduğu kararların, bir diğer devlette uygulanması için, uygulanması istenen devletin iç hukukunca değerlendirilmiş, bir diğer ifade ile uygulanması istenen devletin iç hukukunca onaylanmış olması gereklidir¹. Söz konusu hâl günümüze kadar yazarlar ve doktrince epeyce tartışılmış ve günümüzde Türk hukukunda tartışmasız bir şekilde kabul edilmiştir². Yabancı mahkemelerden alınmış mahkeme kararlarına dayanarak, Türk hukukunda kesin hüküm niteliğine haiz bir karar oluşturulabilmesi için bir Türk Mahkemesi'nin ilgili kararı tanınması veya tenfiz etmesi gerekmektedir. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hakkında Kanun'un (MÖHUK) 50. maddesinde “*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.*” şeklinde düzenlenirken, 58. maddesi “*Yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilâmın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır.*” hükmünde ifade edilmiştir.

Tanım ve tenfiz kararlarının niteliği gereği yabancı mahkemede karar verilmesi sonrasında, kararın doğru veya yanlış verildiğinin incelemesi Türk mahkemelerinde

¹ O. Fazıl BERKİ, *Devletler Hususi Hukuku*, C. II, 4. Bası, Ankara, 1961, s. 353.

² Tartışmalar için bkz. BERKİ, 353; Tuğrul ARAT, *Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-4, Ankara, 1961, s. 422; Işık NAZİKİOĞLU, *Yabancı Memleket Mahkemelerinden Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 3 - 4, 1950, s. 468; Sabri Şakir ANSAY, *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Baskı, Ankara 1960, s. 342.

yapılamayacaktır (*revision yasağı*)³. Yabancı mahkeme kararının Türk mahkemesince incelenmesi, Kanun’da belirtilen şartlar içinde olacaktır. Şu halde Türk mahkemelerinde verilen tanıma ve tenfiz kararının niteliğinin ne olduğu tartışılmalıdır. Bu noktada ileride etraflıca değinileceği üzere doktrinde tanıma ve tenfiz taleplerinin tespit, eda ve nihayet yenilik doğuran kararlara konu olduklarına dair tespitler ileri sürülmüştür⁴.

MÖHUK m. 50 ve devamı hükümlerinde kanun koyucu tanıma ve tenfiz talepleri için özellikle “*karar*” ifadesinin kullanılmaktadır. Söz konusu ifade tesadüfen kullanılmış değildir. İfadenin mefhumu muhalifinden anlaşıldığı üzere, tanıma ve tenfiz taleplerinin incelemesi sonucunda mahkemenin verdiği kararın hukuki niteliği, hükmün hukuki niteliğinden farklılık arz edecektir. Uygulamada sıkça kullanılan “*tanıma ve tenfiz davası*”, “*tanıma ve tenfiz davası davacı-davalı tarafı*” ifadesi, Kanunda kullanılan ifadeyi karşılamamaktadır. Zira dava, çekişmeli yargıyı, davacı-davalının olduğu, içinde uyuşmazlığı barındıran bir hukuki ifadedir. Türk mahkemeleri de madem ki *revision yasağı*nın bir sonucu olarak kararın esasına dair inceleme yapamayacaktır, o halde tanıma ve tenfiz talebinin hukuki niteliği ne anlama gelmektedir? Tanıma ve tenfiz talepleri “*talep*” midir, “*dava*” mıdır? Öte yandan çekişmesiz yargı kararları, bir hüküm müdür, yoksa karar mıdır? Yine bu doğrultuda ve tüm bunların sonucu olarak değerlendirildiğinde tanıma ve tenfiz taleplerinin çekişmesiz yargıya mı yoksa çekişmeli yargıya mı ait bir husus olduğunun tartışılması gerekmektedir. Yargılamada ve hatta hukuk kitaplarında tanıma ve tenfiz talepleri hakkında kullanılan *dava, karar, hüküm* ifadelerinin işlemin esası bakımından ve uygulama açısından kanun yoluna başvuru noktasında, önem arz ettiği söylenebilir. Zira çekişmeli yargı yoluna dair kararlar, şartları sağlaması durumunda temyiz kanun yoluna başvurulabilecek kararlar iken; çekişmesiz yargı

³ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 2012 yılında verdiği bir kararda revizyon yasağının Türk hukukunda da kabul edildiğini ortaya koymuştur. Buna göre: “*Tenfiz hâkiminin yabancı mahkeme ilamının maddi hukuk bakımından doğruluğunu inceleme ve değerlendirme yetkisi yoktur. Bu yasağın çerçevesinde, tenfiz hâkiminin ilamda mevcut olan bir gerekçeyi inceleyip değerlendirmesi de söz konusu olamaz. İlamda bir gerekçenin bulunması veya bulunmaması ilamda yer alan hükmün kamu düzenine aykırılığını belirlemede önem taşımamaktadır. Anayasanın 141. maddesinin yargılama usulüne ilişkin olarak koyduğu ilkelerin, münhasıran Türk Mahkemeleri için geçerli olacağı açık ve tartışmasızdır. Yabancı mahkeme ilamının hüküm fıkrasının uygulanmasıyla, kamu düzenine aykırı sonuçları doğuracak yabancı mahkeme kararlarının tenfizi olanaklı değildir. Yabancı mahkeme kararlarının salt gerekçesinin bulunmamasının kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının tenfizine engel olmayacağı ve bu hususun 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 54/c maddesi anlamında kamu düzenine açıkça aykırılık sayılmayacağına karar verilmiştir.*” Y. İBKG, E.2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012 (Kazancı İçtihat Programları, <http://www.kazanci.com>, Erişim Tarihi: 26.10.2016).

⁴ Farklı görüşler için bkz. Aysel, ÇELİKEL/ B. Bahadır ERDEM, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Bası, 2016, s. 661 vd.; Vahit DOĞAN, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3. Baskı, Ankara 2015 s. 204 vd.; Cemal ŞANLI/ Emre ESEN/ İnci FİGANMEŞE-ATAMAN, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 4. Bası, İstanbul, 2015 s. 490 vd.; Pelin GÜVEN, *Tanıma-Tenfiz: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Ankara, 2013, s. 51 vd.; Musa AYGÜL, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri*, Milletlerarası Hukuk Bülteni, C: 31, S: 2, T. 2011, s. 93.

kararları yalnızca istinaf kanun yoluna dâhil olacaktır. Öte yandan hukukçuların kavramlara, kanunlara, kurallara hâkim olma ve doğru ifadeleri doğru şekillerde kullanma borcu bulunmaktadır. İş bu nedenle tanıma ve tenfiz talepleri hukuki niteliğinin belirlenmesi, bu çalışmanın esas konusu olmaktadır.

Yabancı bir mahkemeden⁵ verilen ilam niteliğinde kararın Türk mahkemelerinde tanınması ve tenfiz edilmesi bakımından gereken şartlar MÖHUK'te düzenlemiştir. Belirtilen şartlar ön şartlar ve asli şartlar olarak tanımlanmıştır. Kanun koyucunun tenfiz şartları olarak belirlediği bu durum, tanıma için de geçerlidir⁶. Tanımaya ilişkin Türk mahkemelerinde bir karar verilmesi için tanıma kararının tenfiz şartlarını yerine getirmesi gerekmektedir. Yine mahkemelerinin görevleri, yetkisi, yargılama usulü ve itirazlar gibi hususlar MÖHUK'te açıkça belirtilmiştir. Çalışmamızda kanunda verilen ipuçları değerlendirilerek bir sonuca varılması hedeflenmektedir.

II. Tanıma ve Tenfiz Kararlarında Görevli Ve Yetkili Mahkeme

A. Görevli Mahkeme

Tanıma ve tenfiz taleplerinde görev ve yetki konusu özel kanun olarak MÖHUK çerçevesinde düzenlenmiştir. MÖHUK m. 51'de⁷ tanıma ve tenfizde görevli mahkemelerin asliye⁸ mahkemeleri olduğu, yetkinin ise öncelikle kendisine karşı tenfiz istenen tarafın yerleşim yeri olduğu şeklinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu noktada özellikle *asliye mahkemeleri* ifadesini kullanmıştır⁹. Önceleri asliye mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemelerini içine alan geniş bir görevli mahkeme sıfatı tayin edildiği anlayışı hâkimken, özellikle asliye hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemeleri arasındaki görev ilişkisini düzenleyen 6335 sayılı Kanunun¹⁰ 2. maddesi ile yapılan değişiklik sonrasında asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev

⁵ Yabancılık unsuru hakkında bkz. Mesut AYGÜN, *Yabancılık Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 1025-1066.

⁶ Tenfize ilişkin şartlarda geçerli olan *karşılıklık* şartı tanıma için geçerli değildir.

⁷ Madde 51 - (1) Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir.

(2) Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sakın olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de yerleşim yeri veya sakın olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinden istenebilir.

⁸ HMK m. 2/2 de "...diğer kanunlarda aksine düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da görevlidir" denilerek MÖHUK'un ilgili düzenlemesi saklı tutulmuştur. Ancak MÖHUK m. 51/1 asliye mahkemesi demekle, ilgili davaların sulh hukuk mahkemelerinde görülemeyeceğini belirtmektedir.

⁹ EKŞİ, Nuray, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Tanıma ve Tenfiz), İstanbul, 2013, s. 37.

¹⁰ 6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu İle Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun için bkz. R.G. 30.06.2012, S. 28339.

ilişkisi olup, bu durumda göreve ilişkin usul hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmiştir¹¹. Şu halde iki mahkeme arasında iş bölümü ilişkisi sona ermiş, görev ilişkisi başlamıştır. Bu durumun pratik sonucu ise örneğin, iflas davaları bakımından verilmiş olan yabancı mahkeme kararının tanınması veya tenfiz talebinin asliye ticaret mahkemelerince verilmesi örneğinde görülmektedir. Öyleyse yabancı mahkemece verilen iflas kararlarının tanınması ve tenfizi hakkında asliye hukuk mahkemelerinde açılan davalar, görev ilişkisinin kanundan kaynaklanan, kamu düzeni ilişkisi olması nedeniyle mahkemece yargılamanın her aşamasında gündeme getirilebilecek ve görevsizlik kararı verilebilecektir¹².

Uygulamadan kaynaklanan bazı hallerde ise özel ihtisas mahkemelerinin görevli olup olmadığı sorunu kendini göstermektedir. Nitekim aile mahkemeleri için konu Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da¹³ m. 4/2 maddesinde düzenlenmiştir. MÖHUK'a göre konusu aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi davaları aile mahkemelerince görülecektir¹⁴. Bu konuda verilen yakın tarihli bir Yargıtay kararında görev sorunu kesin olarak çözülmüştür. Buna göre “4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4.maddesi uyarınca, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun ikinci kitabı ile 4722 sayılı

¹¹ Söz konusu düzenleme ile doktrinde yapılan esaslı bir tartışma da sona ermiştir. İş bölümü bakımından, Türk hukukuna göre ticari dava niteliğindeki uyuşmazlıkların tenfizine ilişkin davaların hangi mahkemelerce görüleceği konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttu. İlk görüş ticari davalara ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tenfizine ilişkin taleplerin ticaret mahkemelerince görülmesi gerektiği yönündeydi (KURU, s. 5794; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 805). Karşı görüş ise tenfiz davalarında dava konusunun, ticari bir uyuşmazlığın görülmesi olmayıp, şekli bir değerlendirmeye yabancı kararın tenfiz koşullarını taşıyıp taşımadığının tespiti olduğundan hareketle, yukarıdaki görüşe karşı çıkmakta ve bu taleplerin asliye hukuk mahkemelerince karara bağlanması gerektiğini belirtmekteydi (Cemal ŞANLI, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, (Ticari Akitler), 6. Bası, İstanbul, 2016, s.192-193; Cemal ŞANLI, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Tahsil Olunacak “Karar ve İlam Harcı”na ve Ticaret Mahkemelerinin Bulunduğu Yerlerde “Görevli Mahkeme”ye İlişkin Bazı Sorunlar* (Sorunlar), İBD, C. 69, S. 10-12, 1993, s. 766 vd.

¹² Benzer görüş için bkz. ŞANLI, *Ticari Akitler*, s. 208-209; Ergin NOMER, *Devletler Hususi Hukuku*, 21. Bası, İstanbul, 2015, s. 492-493 (DHH); Ali ÖNAL, *Yabancı Unsurlu İflas Davalarında Türk Mahkemelerinin Yetkisi Sorunu*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 2881-2907.

¹³ R.G. 18.01.2003, S. 24997.

¹⁴ Yargıtay 2. HD. T. 24.5.2011 E. 20342,K. 9075: “...Şu halde Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemelerinde davanın Aile Mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir. (HGK. 16.11.2005 tarih ve 2/673-617 sayılı kararı) Bu açıklamalar karşısında; davaya Aile Mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken bu husus düşünülmeden Asliye Hukuk Mahkemesi olarak yargılamaya devam edilip, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı ise de; karar kesinleşmiş olduğundan bu husus bozma sebebi yapılmamış yanlışlığa işaret olunmakla yetinilmiştir...”. (Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Programı, www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 26.10.2016). Öte yandan benzer görüş için bkz. Bilgin TİRYAKIOĞLU, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi*, Ankara 1996. HUYSAL, Burak, *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler*, Milletlerarası Hukuk Bülteni, Y. 32, S. 1, 2012, s. 74; Nuray EKŞİ, *Yabancı Boşanma Kararının Türkiye’de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabilirliğine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi* (Karar Değerlendirmesi), Milletlerarası Hukuk Bülteni, C: 32, S: 1, T. 2012, s. 34.

Türk Medeni Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun kapsamındaki aile hukukundan doğan dava ve işler Aile Mahkemesinde görülür. Davada, nafaka ile ilgili yabancı mahkeme kararının Türkiye'de tenfizi (yerine getirilmesi, infaz edilmesi) talep edilmektedir. Görev, kamu düzenine ilişkin olup, taraflarca ileri sürülmesine bile, mahkemece re'sen nazara alınması gerekmektedir. Bu durumda davanın genel hükümlere tabi bir dava niteliğinde olmayıp, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanununun 1. maddesi ile 4.maddesinin birlikte değerlendirilmesi ile davanın Aile Mahkemelerinin görevi dahilinde olduğu anlaşıldığından, mahkemece; görevsizlik kararı verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.”¹⁵ şeklinde karar verilerek aile hukukundan kaynaklanan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi noktasında aile mahkemelerinin kesin olarak, kamu düzeninden kaynaklı görevli oldukları kararı verilmiştir.

İş hukukundan kaynaklanan yabancı devlet mahkemelerinde verilen kararların Türk mahkemelerinde tanınması ve tenfizi bakımından asliye hukuk mahkemelerinin mi yoksa, iş mahkemelerinin görevli olduğu sorunu uzunca bir müddet mahkemelerin gündemini meşgul etmiştir. Eski tarihli bir Yargıtay kararında *farklı bir usulün uygulanmasının iş mahkemelerinin asliye mahkemesi olduğu esasını değiştirmeyeceğini belirterek, iş hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tenfizi davalarında iş mahkemelerinin görevli olduğuna karar vermiştir*¹⁶. Ancak 2000’li yıllara gelindiğinde verilmiş olan bir kararda, ilgili daire görüş değiştirmiştir. Buna göre, “*Davacı hizmet akdi ile yurt dışında davalıya ait işyerinde çalıştığını belirterek, işçilik alacaklarının hüküm altına alındığı yabancı mahkeme ilamının Milletlerarası Özel Hukuku Usulü Kanunu’nun 38 ve devamı maddeleri uyarınca tenfizine karar verilmesini talep etmiştir....Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunu’nun 35. maddesine göre “tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir.”; Tenfizi istenen ilam Frankfurt Asliye Hukuk Mahkemesince verildiğinden istemin de Asliye Hukuk Mahkemesince çözümlenmesi gerekir. Uyuşmazlığın İş Mahkemesinde görülmesi mümkün olmadığından, görevsizlik kararı verilmesi gerekir”* şeklindedir¹⁷.

Tanımaya ve tenfiz taleplerinde görevli mahkemenin tespit edilmesi bakımından önem arz eden ve uygulamada sorun yaratan bir diğer alan da ticaret hukukundan kaynaklanan

¹⁵ Yargıtay 3. H.D. E. 2013/15673 K. 2014/233 T. 14.1.2014.

¹⁶ Yargıtay 9. H.D. 09.12.1991. 13625 E., 15885 K., Karar için bkz.: Ergin NOMER, *Yargıtay Kararlarında Devletler Özel Hukuku Kanunu*, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, (Yargıtay Kararları), s. 705.

¹⁷ Yargıtay 9. H.D. 04.03.2002, 3932 E., 3194 K. (Karar için bkz.: Kazancı İçtihat Programı, www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 26.10.2016). Kararlar ve değerlendirme için bkz. HUYSAL, s. 74.

uyuşmazlıklardır. Asliye mahkemeleri ifadesindeki iş bölümü ilişkisinin sona ererek, görev ilişkisi olarak nitelendirilmesi sonrasında ticari ilişkilerden kaynaklanan tanıma ve tenfiz taleplerinin asliye hukuk mahkemesinin mi yoksa asliye ticaret mahkemesinin mi görev alanına girdiği tartışılmıştır. 6100 sayılı HMK'nın 5/2. maddesine göre; bir yerde asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve 4. madde hükmünce ticari sayılan davalarla özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere bu mahkemede bakılır. Bu hükme göre asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde olmakla birlikte 6102 sayılı TTK'nın 4. maddesi gereğince ticari dava sayılan hallerde ticaret mahkemesi görevli olacaktır. Nitekim Yargıtay 15. HD. vermiş olduğu yakın tarihli bir kararında “*Somut olayda taraflar tacir olup tanıma ve tenfizi istenen karar da tarafların ticari işletmesi ile ilgili olduğundan açılan dava ticaret mahkemesinin görevine giren ticari davadır. Mahkemece davaya bakılması gerektiği halde yukarıdaki açıklanan kurallara aykırı olarak asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik nedeni ile dava şartı yokluğundan davanın usulden reddine karar verilmesi doğru olmamış ve kararın bozulması gerekmiştir.*” şeklinde karar vermiştir¹⁸.

Daha yakın tarihli Yargıtay 11. HD. kararında ise yabancı mahkeme tarafından verilen kararın masraf ve gider tespitine ve tenfizine karar verilmesi hakkındaki bir talep hakkında, “*5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkında Kanunu'nun 51/(2). maddesi "Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir." hükmünü, 6102 sayılı TTK'nun 5/3. maddesi de "Asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisi olup, bu durumda göreve ilişkin usul hükümleri uygulanır." hükmünü haizdir. Somut olayda, yabancı mahkemece davacının davalı şirketin ortağı olmadığı, davacıdan her an istendiğinde geri verileceği inancıyla para tahsil edildiği gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiş olup, iddianın ileri sürülüşü ve mahkemenin kabulü dikkate alındığında dava haksız fiile dayalı tazminat istemine ilişkin olduğuna ve yabancı mahkemenin bu davaya ilişkin masraf tespit kararının tenfizi istendiğine göre, davaya bakmakla asliye hukuk mahkemesi görevlidir. Mahkemece yazılı gerekçeyle davaya bakmakla Asliye Ticaret Mahkemesi'nin görevli olduğu gerekçesiyle dava dilekçesinin görev yönünden reddine karar verilmesi yerinde görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir.*” şeklinde karar vermiştir¹⁹.

¹⁸ Yargıtay 15. HD. E. 2015/5244 K. 2015/6250 T. 8.12.2015. Kazancı İçtihat Programı, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/15hd-2015-5244.htm>>, Erişim Tarihi: 12.02.2017.

¹⁹ Yargıtay 11. HD. E. 2016/6895 K. 2016/7320 T. 19.9.2016. Kazancı İçtihat Programı, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2016-6895.htm>>, Erişim Tarihi: 12.02.2017.

Yargıtay tarafından verilen farklı kararlara ilişkin verilecek bir diğer örnek de Yargıtay HGK tarafından verilen yakın tarihli bir içtihatdır. Ticari ilişkilere dair kararların tanınması ve tenfizine dair verilen kararda, “*Aynı Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca da; dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm “ticari davalar” ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.6102 Sayılı TTK'nun getirdiği yenilik uyarınca, asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki artık görev ilişkisi olup, bu durumda göreve dair usul hükümleri uygulanacaktır (6102 Sayılı TTK, m. 5/3). Bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde, taraflar arasındaki uyuşmazlığın ticari satım sözleşmesinden kaynaklandığı hususunda bir tereddüt bulunmamakta olup, tacir olan taraflar arasındaki buğday alım-satımı konusundaki sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümü için verilen yabancı hakem kararının tenfizine karar vermekle görevli mahkeme yukarıda açıklanan mevzuat uyarınca asliye ticaret mahkemesidir. O halde, Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” şeklindedir²⁰. Görüldüğü üzere Hukuk Genel Kurulu verdiği kararda ticari ilişkiden kaynaklanan yabancı mahkeme kararlarının görevli mahkeme olarak asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiğini belirtmektedir.*

Yine geçmişte Yargıtay’ın geçmişte ihtisas mahkemelerinin görevi konusunda vermiş olduğu bir kararında *Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda* mahkemelerince verilen ve fikri mülkiyet hukukuna dâhil olan bir dava hakkında verilen kararın tenfiz istemini Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesinde açmış, ilgili Yargıtay hukuk dairesi de birçok yönden kararı ele almış; ancak, görev incelemesi yapmamak suretiyle ihtisas mahkemesi tenfiz kararını onamıştır²¹.

²⁰ Kazancı İçtihat Programı, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2014-19-1090.htm>>, Erişim Tarihi: 12.02.2017.

²¹ Yargıtay 11. HD. E. 2007/1335, K. 2007/3808, T. 02.03.2007, “*Dosyadaki yazılara, mahkeme kararında belirtilip Yargıtay ilamında benimsenen gerektirici sebeplere ve tenfizi istenen kararın verildiği İngiltere Kraliyet Mahkemesi'nde yapılan yargılamada, dava dilekçesinin davalılara tebliğ edilip savunma hakkı tanındığı, davalıların avukatları aracılığı ile sundukları savunmalarının mahkemece değerlendirildiği ve böylece davada taraf teşkilinin sağlandığının anlaşılması, İngiltere ile Türkiye arasında mahkeme ilamlarının karşılıklı tanınma ve tenfizi konusunda bir anlaşma veya fiili uygulama bulunmamakla birlikte, İngiltere'de yabancı mahkeme kararına dayanılarak yeniden dava açılabilirdiği, bu davada uyuşmazlığın esasının incelenmeyip Türk mahkemesi hükmünün taraflara tebliğ edildiğinin ve savunma olanağı tanındığının ispatının arandığı, buna karşılık iddianın esasla ilgili olmayıp usuli aykırılıklar hakkında olabileceğinin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün 14.09.2004 gün ve 63457 sayılı cevabi yazısından anlaşılması olup, böylece İngiltere ve Türkiye arasında hukuki mütakabiliyetin gerçekleştiğinin anlaşılması bulunmasına, tenfizi istenen hükmün Türk Mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş ve Türk kamu düzenine açıkça aykırılığın sözkonusu olmamasına, bu durumda MÖHUK'nun 37 ve 38. maddelerinde öngörülen tenfiz koşullarının somut olayda gerçekleşmiş olduğunun anlaşılması olmasına göre, davalı K. Dış*

Farklı hukuki uyuşmazlıklar hakkında yabancı mahkemelerin vermiş olduğu kararların tanınması ve tenfizi konusunda mahkemelere ilişkin görev ilişkisi çoğu zaman ne şekilde hareket edileceği belirsiz olan bir sorun meydana getirmiştir. Bilindiği üzere görev kamu düzenine ilişkindir ve kanunla düzenlenir. Bu doğrultuda kanunda açıkça düzenlenen bir durumda, kanunda gösterilenden başkaca bir mahkemede dava açılmaz, açılırsa davanın her aşamasında görevsizlik kararı verilir. Ancak kanunda düzenlenmeyen konularda tanıma ve tenfize ilişkin görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi mi, yoksa ihtisas mahkemelerinin alanına girdiği hususunda Yargıtay Büyük Hukuk Genel Kurulu'nun iş bölümüne ilişkin aldığı kararlar içinde güncel kararı mevcuttur. Yargıtay Büyük Hukuk Genel Kurulu'nun 2016/1 sayılı²² kararına göre “*Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi istemli davalar sonucu verilen kararlar ile hakemlerce ve hakemlere ilişkin her türlü işlerle ilgili hüküm ve kararların incelenmesi, esas davaya ait hükmü incelemekle görevli daire tarafından yapılır.*” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Şu halde asliye hukuk mahkemeleri dışında, ihtisas mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklar bakımından görevli mahkeme, ilgili ihtisas mahkemesi olacağı sonucuna ulaşılacaktır.

Kanaatimizce, Yargıtay'ın kararları ile Yargıtay Büyük Hukuk Genel Kurulu'nun tanıma ve tenfiz taleplerinde görevli mahkemeler konusu hakkında MÖHUK'te belirtilen asliye mahkemelerinin dışında ihtisas mahkemelerini görevli kabul etmesi doğru değildir. Zira, tanıma ve tenfiz kararları en başta belirttiğimiz gibi esastan incelenemeyen, yabancı mahkemenin vermiş olduğu kararın Türk hukukunda, özellikle MÖHUK'ta belirtilen şartlara haiz şekilde verilir verilmediğini denetleyen ve şekli bir inceleme yapılması amacıyla sunulan taleplerdir. Şu halde tanıma ve tenfiz taleplerinin belli bir alanda uzmanlaşması amacıyla kurulmuş ve salt uzmanlık alanlarında karar vermek üzere hareket eden ihtisas mahkemelerinde görülmesi gereken bir durum söz konusu değildir. Örneğin, yabancı mahkemenin kararına konu olan hukuki uyuşmazlık ticari sahada dâhi olsa, Türk mahkemesinde kararın ticari bir yönü incelenmeyeceği için, kanunda görevli asliye hukuk mahkemesince inceleme yapılmasında herhangi bir hukuki sorun bulunmamaktadır. O halde gerek kanuni düzenlemeler gerek Yargıtay kararlarının tanıma ve tenfiz taleplerine ihtisas mahkemelerince değerlendirilmesi hususu, *revision* yasağını kaldırmak amacıyla hareket

Ticaret ve Tekstil San. Ltd. Şti. vekilinin HUMK'nın 440. maddesinde belirtilen nedenlerden hiçbirini ihtiva etmeyen karar düzeltme talebinin reddi gerekir.” Bkz. GÜVEN, s. 191.

²² Yargıtay Büyük Hukuk Genel Kurulu, S. 2016/1, T. 12.02.2016. Yargıtay, <<https://www.yargitay.gov.tr/sayfa/dairelerin-is-bolumu/565>>, Erişim Tarihi: 12.02.2017.

edildiği görünümü yaratmaktadır. Bu durum da görev gibi kanunla düzenlenmesi gereken ve kamu düzeni teşkil eden bir hususun göz ardı edilmesi sonucunu doğurmaktadır²³.

Görevli bir mahkemede açılmış olan davada tanıma talebinin ileri sürülüp sürülemediği noktasını belirtmekte fayda vardır. Tanımının hukuki niteliği gereği, tanıma kararı sonrasında icrası gereken bir karar olmadığı, bir diğer ifade ile yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilâmın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlı olması nedeniyle, tenfizden²⁴ farklı olarak sürmekte olan bir davada tanıma talebinin ileri sürülebileceği ifade edilmektedir²⁵. Türk mahkemesinde görülmekte olan bir dava içinde yabancı mahkeme kararının kesin hükmünün olumlu ya da olumsuz etkisinden faydalanmak için yabancı mahkemede verilen kararın “*kesin hüküm itirazı*” olarak ileri sürülmesi mümkündür²⁶. Bu durumda mahkeme görülmekte olan dava içinde yabancı mahkeme kararını “*ön sorun*” olarak tanır²⁷. Türkiye’de açılmış bir davada, yabancı mahkeme kararının kesin hüküm veya kesin delil teşkil etmek üzere tanıma şartlarının mevcudiyetinin tespit edilmesi yani tanıma işlemi asıl dava bakımından bekletici mesele teşkil etmektedir. Türkiye’de görülmekte olan bir davada yabancı ilama dayanılarak kesin hüküm itirazında bulunulması veya kesin delil kuvvetinin ileri sürülmesi halinde, esas davayı görmekte olan bu mahkeme, öncelikle, yabancı ilâmın tanıma şartlarını tespit etmek durumundadır²⁸. Görülmekte olan davaya mahkeme, dava dosyasına kesin hüküm itirazı veya

²³ Aynı yönde görüş için bkz. ŞANLI, Sorunlar, 767-768; ŞANLI, Ticari Akitler, s. 233.

²⁴ Yargıtay 2.H.D. 11.11.2002, E.11305/K.12116 sayılı kararında, “*Davalının Dortmund mahkemesi kararının tanınması konusunda harcı verilerek açılmış bir davası veya karşılık davası bulunmamaktadır. Yabancı mahkeme ilâmının kesin hüküm veya kesin delil olarak kabul edilebilmesi için yabancı mahkeme ilâmının tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Bu ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır (MÖHUK m. 34,42). O halde kesin hükmün varlığından söz edilemez. Mahkemece yapılacak iş taraf delillerini sorup, toplamak, sonucuna göre bir karar vermekten ibarettir. Bu yön gözetilmeden yazılı gerekçe ile hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir*” şeklindedir (Ali İhsan ÖZÜGÜR, *Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Milletlerarası Sözleşmeler ve İlgili Mevzuat*, Son Yargıtay Kararlarıyla Güncelleştirilmiş 3.Bası, Ankara 2008, s.1291).

²⁵ GÜVEN, s. 176.

²⁶ Ebru ŞENSÖZ, *Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması* (Yayımlanmamış doktora tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 80 vd.; Doktrinde Şanlı, “*Tanıma, müstakil bir davaya konu yapılan kararın kesin hüküm kuvvetinin tanınması veya görülmekte olan davada kesin delil olarak tanınması şeklinde olur*” demektedir. Cemal ŞANLI, *Türk Hukukunda Çocukların Velayetine ve Korunmasına İlişkin Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, MHB 1996, Yıl 16, Sayı 1-2, 1996, Çocuk Hakları ve Çocukların Korunmasına İlişkin Ağırlıklı Sayı, İstanbul, s. 72 (Velayet).

²⁷ Cemile DEMİR GÖKYAYLA, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Ankara 2001, s. 140; Ahmet Gündüz ÖKÇÜN, *Devletler Hususi Hukukunun Kaynakları ve Kamu Düzeni*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara, 1967, s. 132-134; Ata SAKMAR, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma*, 1972 (Boşanma), s. 242-245; TİRYAKİOĞLU, s. 101; ÖZBAKAN, s. 138. İsviçre hukukunda da, görülmekte olan davada yabancı karar kesin hüküm itirazı veya kesin delil olarak (res judicata) ileri sürülebilir ve tanınması talep edilebilir. ŞENSÖZ, s. 81.

²⁸ ŞENSÖZ, s. 82.

kesin delil olarak ibraz edilen ve tanınması talep edilen, yabancı ilamın tanıma şartlarını taşıyıp taşımadığını görev ve yetki bakımından kendisi araştırmalıdır²⁹.

Nihayet, kural olarak çekişmesiz yargıda görevli mahkeme sulh hukuk mahkemeleridir (HMK m. 383). Ancak bu durum kanunda özel olarak istisnai bir durumun var olmaması durumunda geçerlidir. Bir diğer ifade ile kanunda sulh hukuk mahkemelerinin dışında asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğu, çekişmesiz yargı talepleri olabilir. Bu taleplerin en önemlisi de konumuz bakımından ele alınan tanıma ve tenfiz talepleridir. Tanıma ve tenfiz taleplerinde görevli mahkeme asliye mahkemeleridir. Bu durum tanıma ve tenfiz taleplerinin kural olarak çekişmesiz yargı kararı olması özelliğini etkilememektedir³⁰.

B. Yetki Bakımından

Tanıma ve tenfiz kararları bakımından yetki sorunu incelendiğinde, MÖHUK 51/2 uyarınca tanıma ve tenfiz talepleri bakımından yetkili mahkeme, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de yerleşim yeri veya sâkin olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden biri olduğu kabul edilmiştir. HMK kapsamında ise çekişmesiz yargı kararlarında yetkili mahkemenin HMK m. 384 uyarınca kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, talepte bulunan kişinin veya ilgilerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkili olduğu belirtilmiştir. Tüm bunlardan hareketle söylenebilir ki tanıma ve tenfiz taleplerinin çekişmesiz yargı usulüne tâbi olduğuna dair yapılacak olan değerlendirmelerde HMK ile MÖHUK arasındaki farklılık, kural bozan bir farklılık değil; ilk kuralın istisnası olarak karşımıza çıkmaktadır³¹.

²⁹ Türk mahkemelerinde görülen özellikle boşanma ve miras davaları bakımından, yabancı mahkemede alınan kararların tanınmasının aynı davada talep edilmesi pratik açıdan faydalıdır. Zira görev ve yetki konusunu asıl mahkeme inceleyeceğine göre görev ve yetki uyumsuzluğu ile karşılaşamayacak olan hâl bu durumdur. Türk mahkemelerinde aile hukukuna ilişkin olarak eşin nafaka davası açması durumunda, diğer eşin yabancı ülke mahkemesi tarafından verilen boşanma kararının tanınmasını isteyerek, evliliğin sona ermesi nedeniyle nafaka talebinin reddini istemesi bu duruma örnektir. Ziya AKINCI/ Cemile DEMİR-GÖKYAYLA, *Milletlerarası Aile Hukuku*, İstanbul 2010, s. 57-58.

³⁰ HUYSAL, s. 84.

³¹ Ancak yetki kuralı bakımından dikkat edilmesi gereken nokta, yabancı mahkeme kararının verildiği yerin Türk mahkemelerinin münhasır yetkisini bertaraf edici bir yer olmamasıdır. Zira böyle bir durum açık ve kesin bir tanıma ve tenfiz engelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. HUYSAL, s. 83; Ata SAKMAR, *Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul, 1982, s. 99 (İlam); Aysel ÇELİKEL, *Yeni Kanuna Göre Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfiz Şartları*, Milletlerarası Hukuk Bülteni (MHB), C: 2, S: 2, T. 1982, s. 7-13; Nuray EKŞİ, *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*, 2. Bası, İstanbul, 2000, s. 214; Fügen SARGIN, *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları*, Ankara, 1996, s. 152.

II. Taraflar

Tanım ve tenfiz kararlarında kimlerin talepte bulunabileceği konusunda 2675 sayılı MÖHUK döneminde bir kesinlik bulunmaması nedeniyle³² ³³ 5718 sayılı MÖHUK'te bu konuda düzenleme yapma gerekliliği ortaya çıkmıştır. 5718 sayılı MÖHUK m. 52/1'de “*Kararın tenfiz edilmesinde hukukî yararı bulunan herkes tenfiz isteminde bulunabilir*” düzenlemesi ile bu konuda açıklık meydana gelmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre hukuki yarar olmak şartıyla, tanıma ve tenfizden menfaati olan herkesin tanıma ve tenfiz için talepte bulunabileceği kararı verilmiştir. Kanun hükmünde “*hukuki yararı bulunan*” dediği için yabancı mahkemede görülen kararın davacısı veya davalısı olmayan; ancak, kararın Türkiye’de tanınması veya tenfiz edilmesi bakımından hukuki yararı olan kimse de Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfiz talebinde bulunabilecektir. Nitekim Yargıtay 2. HD. bir kararında “*Dosyaya sunulan veraset ilamına göre, davacının, davalı ile birlikte müteveffa Kamile'nin mirasçısı olduğu, bu durumda davacının tenfiz talep etmekte hukuki yararının bulunduğu anlaşılmaktadır. 12.12.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5718 Sayılı Kanun dikkate alınarak, delillerin toplanıp sonucu uyarınca karar vermek gerekirken, husumet yönünden davanın reddi usul ve yasaya aykırıdır.*” şeklinde³⁴ belirtmiştir.

Öte yandan belirtilen düzenleme son derece yerinde olmuştur. Zira hem kimlerin tanıma ve tenfiz talebinde bulunacakları konusu kesin bir biçimde düzenlenmiş, hem de bir dava şartı

³² 2675 sayılı Kanun döneminde tanıma ve tenfiz talebinde bulunacaklar hakkında bir düzenlemenin bulunmamasının eleştirisi hakkında bkz. EKŞİ, Tanım ve Tenfiz, s. 58.

³³ Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda yabancı mahkemece verilen boşanmaya ilişkin tanıma ve tenfiz talebinin hasımlı olarak istenmesinin reddedilmesi karşısında, bu durumun hukuka uygun olmayacağına dair karşı oy şu şekildedir: “*Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığından mahkemece tespitine bağlıdır. Yabancı mahkeme ilamına dayanılarak Türkiye’de idari bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır*” (2675 S. K. 42) Boşama ilamının nüfus siciline işlenmesi idari bir işlem olduğundan boşanmadan başka bir hüküm taşımayan yabancı mahkeme ilamının tanınması yeterlidir. Şu halde tanıma özellikle yabancı mahkeme kararına inşai bir nitelik kazandırmamakta; Tanım kararı açıklayıcı nitelikte olmaktadır. Tanınmasına karar verilen yabancı ilamın Türkiye’de hukuki sonuçlarının hangi andan itibaren etkili yukarıda açıklanan niteliği dikkate alındığında, yabancı mahkeme ilamının oluştuğu günden itibaren varlığını ve sonuç doğuracağını kabul etmek doğru olacaktır. (Prof. Dr. Aysel Çelikel Milletler arası Özel Hukuk 1992, sf. 403) Şu halde boşanma davasına ilişkin olsa dahi tanıma davası, boşanma istemi niteliğinde kabul edilemez. Tanım davası, tanınması istenen yabancı ilamın tarafları arasında bir hukuki durumun kanunda gösterilen biçimlere uygun oluştuğunun tespitinden ibarettir. Boşanma olgusu yabancı kesin ilamın oluşması ile tamamlanmıştır. Bu aynı kesinleşmesine rağmen nüfus idaresine gönderilmeyen ve sicile işlenmeyen Türk mahkemeleri ilamı gibidir. Tüm bu sebepler gösteriyor ki tenfiz veya tanıma isteme hakkı şahsa bağlı haklardan olmayıp, boşanan eşlerden birinin mirasçılarının tenfiz veya tanıma istemede hukuki yararları açıktır. Davanın bu sebeple de reddi doğru değil ise de 2675 sayılı kanunun 39 ve 36. maddelerine aykırı bir biçimde hasımsız açılan tanıma davasının dinlenme imkânı yoktur. Ret bu gerekçe ile doğru olduğundan onanmalıdır.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 1994/11220, K. 1994/12667, T. 19.12.1994. Karar için bkz. Kazancı İçtihat Programı <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-1994-11220.htm&kw=1994/11220#fn>, Erişim Tarihi, 27.10.2016.

³⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 2009/8580, K. 2009/21495, T. 14.12.2009. Kazancı İçtihat Programı <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2009-21495.htm&kw=2009/21495#fn>, Erişim Tarihi, 27.10.2016.

olarak yargılamanın her aşamasında hâkim tarafından re'sen incelenebilecek olan hukuki yarar şartına ilişkin HMK düzenlemesi ile uyum sağlanmıştır. Geçmiş yıllarda verilen ve AİHM kararına da konu olan *Selin Aslı Öztürk & Türkiye*³⁵ kararı gibi emsal teşkil edecek kararların önüne geçilmek suretiyle hukuken taraf menfaatlerini ayakta tutan bir düzenleme yapılmıştır.

Taraf incelemesi bakımından MÖHUK ve HMK düzenlemeleri birbirine paraleldir. MÖHUK m. 52/1 ile HMK m. 384 hükmü bakımından, her iki düzenlemede de kesin veya münhasır yetkili bir mahkemenin tayin edildiğinden bahsetmek mümkün değildir. HMK m. 384 “*Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı işleri için talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir.*” şeklinde düzenlenmişken, MÖHUK m. 52/1’de “*Kararın tenfiz edilmesinde hukukî yararı bulunan herkes tenfiz isteminde bulunabilir*” şeklinde belirtilmiştir. HMK’da belirtilen durumun, kanuni istisnasını yine MÖHUK m. 51 oluşturmaktadır.

III. İspat ve Deliller

İspat kavramı, uyumsuzluk konusu hakkında belirsiz ve çelişkili olan kısımların taraflarca açıklanmasıdır. İspat ölçüsü hâkimde vakıanın kesinliğinin anlaşılması ve ispat edilmesi

³⁵ Karar için bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 13.10.2009 tarihli, 39523/03 numaralı kararı. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Hukuk Birimi Resmi İnternet Sitesi, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/asliozturk.pdf>, Erişim Tarihi: 27.10.2016. Karara göre başvuran, 7 Eylül 2000 doğumlu olup İstanbul’da ikamet etmektedir. 22 Mart 1968 tarihinde, başvuranın babası Alman uyruklu bir bayanla evlenmiştir. Bu çift, belirtilmeyen bir tarihte boşanmadan ayrı yaşamaya başlamışlardır. Başvuran, babasıyla yeni bayan arkadaşının birlikteliğinden doğmuştur. 1 Şubat 2001 tarihinde, *Bensheim (Allemagne)* Asliye Hukuk Mahkemesi başvuranın babası ile Alman eşinin boşanmasına karar vermiştir. Boşanma kararı, 13 Nisan 2001 tarihinde kesinleşmiştir. Başvuranın babası, boşanma kararının Türkiye’de tanınması ya da tenfizi için gerekli başvuruları yapmadan 22 Mayıs 2001 tarihinde vefat etmiştir. 8 Haziran 2001 tarihinde, Ankara Bölge Mahkemesi başvuranın babasının mirasının dörtte birinin Alman eşine ve geriye kalan dörtte üçünün ise başvurana kaldığını gösteren varis belgesi vermiştir. 14 Temmuz 2001 tarihinde, başvuranın annesi reşit olmayan başvuran adına hareketle yabancı ülkede alınan boşanma kararının tenfizi için Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi önünde dava açmıştır. 26 Eylül 2001 tarihinde, asliye hukuk mahkemesi boşanma kararını tanımıştır. 6 Aralık 2001 tarihinde, Yargıtay bu kararı bozmuştur. Yargıtay öncelikle yabancı ülkede alınan kararın tanıma veya tenfiz belgesi olmadan Türkiye’de geçerli olmadığını kaydetmiştir. Daha sonra Yargıtay, dava taraflarından birinin 22 Mayıs 2001 tarihinde vefat etmesi dolayısıyla evliliğin son bulduğunu ve bu durumda çocukların anne-babalarının boşanma kararlarının tanınma veya tenfizini talep edemeyeceklerini, bu nedenle başvuranın dava açma vasfı olmadığını gözlemlemiştir. Yargıtay ayrıca, başvuran kararın tenfizini talep ettiği halde asliye hukuk mahkemesinin kararın tanınması yönünde karar aldığını kaydetmiştir. Başkan, muhalif görüşünde yasal bir menfaati olan herkesin tanıma ya da tenfiz talebinde bulunabileceğini savunmuştur. 1 Ekim 2002 tarihinde, asliye hukuk mahkemesi Yargıtay kararına uyarak başvuranın talebini reddetmiştir. Yargıtay, 4 Mart 2003 tarihinde bu kararı onamış ve 21 Nisan 2003 tarihinde de karar düzeltme yönündeki itirazı reddetmiştir. Bu son karar, başvurana 14 Mayıs 2003 tarihinde tebliğ edilmiştir. Karar kısmi olarak AİHM tarafından kabul edilmiştir. Kararın değerlendirilmesi için bkz. K. Sedat SİRMEN, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Taraf Sıfatı Sorunu ve Hukuki Yarar: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Selin Aslı Öz-Türk/Türkiye Kararı*, Prof. Dr. Tuğrul Arat’a Armağan, 2012, s. 1013 vd.

noktasındaki kesinliktir³⁶. Tam ispat hâkimde kesinlik kanaatini yüksek noktada oluşturan ispat iken, yaklaşık ispat, kesin olmamakla birlikte gerçeğe yakın bir şekilde ispat kriteridir³⁷. İncelemede hâkimin talebin haklılığı konusunda bir kanıya varması, istemin haklı olduğunu kuvvetle muhtemel görmesi (*yaklaşık ispat*) yeterlidir³⁸. Kanunda açıkça öngörülmemişse ya da işin niteliği gerekli kılmıyorsa, bir davada dava sebebi olan olay ve olguların (*vakıaların*) tam ispatı aranır³⁹. Yani hâkim, HMK'nun ispat ve delillere ilişkin kurallarına göre, tarafların iddia ettikleri vakıalar konusunda tam bir kanıya ulaşmadan o vakıayı doğru kabul edip karar veremez; dava sebebinin varlığı konusunda tam bir kanıya varmazsa, o zaman, ispat yükü kendine düşen tarafın aleyhine bir karar verir⁴⁰. Ancak, kanun koyucu, bazen ya doğrudan kendisi düzenleme yaparak ya da işin niteliği ve olayın özelliği gereği hâkime, bu durumu belirterek, ispat ölçüsünü düşürme olanağı vermektedir⁴¹.

İspat kavramının konumuz açısından pratik önemi şu şekilde açıklanabilir: Hâkim dava türleri ve çeşitlerine göre ispat edilecek ve davanın aydınlatılması gerekli olan hususların aydınlatılmasında tarafların yardımını isteyebilecektir. Taraflar aydınlatılmaya muhtaç olan çekişmeli kısımların kendi lehlerine olacak şekilde aydınlatılması noktasında hâkime inandırıcı deliller sunacaktır⁴². Ancak, ispat hukuku açısından ispat kavramı ve ölçüsü özellikle davanın ön inceleme aşamasında belirlenecektir. Esaslı bir inceleme yapacak olan hâkim tahkikat aşamasında davanın aydınlatılması ve tarafların davayı kendi lehlerine çevirecek şekilde inandırıcı ispat araçlarını sunmaları için taraflardan delillerini sunmalarını bekleyecektir. Tanıma ve tenfiz taleplerinde basit yargılama ölçüsü kapsamında inceleme yapacak olan hâkim, kanunda tanıma ve tenfiz taleplerinin gerçekleşmesi için var olan

³⁶ Hakan PEKCANITEZ/ Oğuz ATALAY/ Muhammed ÖZEKES, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2015, s. 376; Abdurrahim KARSLI, *Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı*, İkinci Bası, İstanbul 2014, s. 415; Baki KURU, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. 6, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 5794; Baki KURU/ Ramazan ARSLAN/ Ejder YILMAZ, *Medeni Usul Hukuku*, 25. Baskı, Ankara 2014, s. 275.

³⁷ Haluk KONURALP, *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, Ankara, 1999, s. 46; Yavuz ALANGOYA, *Medeni Usul Hukukunda Vakıalar ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, İstanbul, 1979, s. 3; M. Kamil YILDIRIM, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, İstanbul, 1990, s. 65; A. Serkan ARSLAN, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi*, Ankara, 2013, s. 34.

³⁸ Gökçen TOPUZ, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, Ankara, 2012; Ahmet BAŞÖZEN, *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, Ankara, 2010; Ahmet ALBAYRAK, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, Ankara, 2013.

³⁹ Barış TORAMAN, *Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2015, s. 1483-1523.

⁴⁰ Baki KURU, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Güncellenmiş 25. Baskı, Ankara: Yetkin, 2014, s. 354.

⁴¹ Muhammed ÖZEKES, *İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara: Seçkin, 1999, s. 226; Evrim ERİŞİR, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, İstanbul: XII Levha, 2013, s. 217 vd.

⁴² KURU, *Ders Kitabı*, s. 355.

şartların mevcut olup olmadığı incelemesini yapacaktır. Hâkimin buradaki görevi re'sen araştırma ilkesi çerçevesindedir⁴³.

MÖHUK, özel olarak tanıma ve tenfiz taleplerinde ispat kuralı, aracı ve ölçüsü tanımlamamıştır⁴⁴. Bu durumun temel nedeni ispat hukukuna ait kaidelerin *lex fori*'ye tabi olduğunun doğal olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır⁴⁵. Tanıma ve tenfiz taleplerinde hâkim şartların var olup olmadığını inceler. Tanıma ve tenfiz taleplerinde incelenmesi gereken şartlar kural olarak hâkimin re'sen inceleyeceği şartlar olmakla birlikte, kamu düzeni, münhasır yetki, davanın usulüne uygun incelenmediği, tebligatın yapılmadığı gibi taraflar ile doğrudan ilişkili vakıaların incelenmesinde taraflarca getirilmesi ilkesi doğrultusunda inceleme yapılacaktır. Belirtilen noktada itirazı olan tarafın bunu mahkemeye itiraz olarak dile getirmesi gereklidir⁴⁶. Kanuna aykırı bir durumun incelenmesi gerekliliği nedeniyle basit yargılama esasına göre incelenecek olan davada, bu itirazlar ilk itiraz olarak değil, yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülecek olan itirazlardır. Çekişmeli yargıda ise var olan taraflarca getirilme ilkesi, çekişmeli yargının temel özelliği olmak ile birlikte, çekişmeli yargının gereği, taraflar arasında var olan husumetin bir sonucu olarak davacı ve davalı olan tarafların, kendilerini haklı çıkarmak ve vakıalarını ispat etmek, hâkimde kanaat oluşturmak amacıyla mahkemeye vakıa getirmeleridir. Ancak tanıma ve tenfiz taleplerinde, çekişmesiz yargının özelliğini bünyesinde barındıran re'sen araştırma ilkesi kabul edilmektedir. Çekişmeli yargıda talep olmadan hâkim harekete geçemez. Çekişmesiz yargıda ise hâkimin re'sen harekete geçmesi mümkün olduğu gibi hâkim tarafların talepleriyle de kural olarak bağlı değildir. Tanıma ve tenfiz taleplerinde taraflar yabancı mahkemenin sonucunun Türkiye'de geçerli olması ve sonucunda eda, tespit, inşai nitelikte bir kararın ortaya çıkması amacıyla hareket ederler. Bu doğrultuda bakıldığında

⁴³ Tanıma ve tenfiz taleplerinde, hâkimin şartları re'sen araştırma ilkesi çerçevesinde inceleyeceği hakkında bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞENMEŞE, s. 480; SAKMAR, İlam, s. 112; TİRYAKİOĞLU, s. 34; AYGÜL, s. 98.

⁴⁴ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞENMEŞE, s. 429.

⁴⁵ “Öte yandan prensip olarak Milletlerarası Usul Hukukunda uygulanması gereken Kanun daima hâkimin kendi kanunudur (*Lex fori*). Bu prensip Yargı faaliyetinin kamu hukukuna dâhil olmasının ve mahkemenin sadece kendisinin tabi olduğu Usul Hukukunu uygulamakla yetkili kılınmasının sonucudur (Aynı görüşte, Prof. Ergin Nomer, Devletler Hususi Hukuku, 2. Bası, İstanbul-1982, Sh:283,289). O halde olayda iddianın tanıkla ispat edilip edilemeyeceğine ilişkin usul sorunu HUMK.muza göre çözülmek ve karara bağlanmak gerekir. HUMK.nun 288. maddesine ve söz konusu olan ödünç işleminin değerine göre olayda tanık dinlenmesine olanak yoktur. Davalılar davacının tanık dinleme talebine karşı koymuşlardır. Bu durumda borç ilişkisi yönünden tanık dinlenemeyeceği gibi, dinlenmiş tanık beyanlarına da itibar edilemez. Öyleyse davacı, davasını kanıtlayamamıştır. Ne varki dava dilekçesinin deliller bölümünde gerekirse yemin deliline de dayanıldığından davacıya davalılara yemin teklif etme hakkı olduğu hatırlatılarak, hâsıl olacak sonuca uygun bir karar verilmesi gerekirken, bu yönler gözetilmeden davanın kabulü usul ve yasaya aykırıdır.” Yargıtay 13. HD. E. 1989/4375, K. 1989/7250, T. 12.12.1989.

⁴⁶ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 712.

tarafların tanıma ve tenfiz taleplerinde, yabancı mahkeme kararının Türkiye’de geçerli olması amacıyla bir prosedürden hareket ettikleri görülmektedir. Bu prosedür çerçevesinde talep sadece yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfiz edilmesi olup, kanunda belirtilen şartların gerçekleşip gerçekleşmediği incelemesini yapmak da hakimın re’sen takdir edeceği bir durumdur. Hâkimin tanıma ve tenfiz taleplerindeki şartların değerlendirilmesi noktasında, özellikle m. 51 çerçevesindeki şartların varlığını incelemesindeki re’sen hareket ve değerlendirme serbestiyeti, tanıma ve tenfiz taleplerini kural olarak çekişmesiz yargı işleri içerisinde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Kanun düzenlemesinden görüldüğü üzere taraflara doğrudan bir ispat yükü yüklenmemiştir⁴⁷. Tarafların mahkemenin seyrine ve yabancı mahkeme kararının MÖHUK tanıma ve tenfiz taleplerini karşılamadığı hakkında yapacakları itirazlar ışığında bir ispat yükü söz konusu olabilecektir. Şöyle ki, tanıma veya tenfiz talebiyle ilgili olarak açılan bir davada davacının tanıma ve tenfiz talebine karşı, davalı eğer, esas kararın aşırı yetki veya Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konuda verildiğini iddia ediyor ise bu durumda, kararın tanıma veya tenfiz şartlarına haiz olduğu ve davalının taleplerinin yerinde olmadığı hususundaki ispat yükü davacı tarafa ait olmaktadır. Ancak burada esasa ilişkin bir inceleme yapılmadığı için ispat ölçüsü noktasında kesin veya yaklaşık ispat şeklinde bir ölçü aranmamaktadır.

IV. Yargılama Usulü

Tanıma ve tenfiz talepleri MÖHUK m. 55 kapsamında açıkça düzenlendiği üzere basit yargılama usulüne göre karar verilecektir⁴⁸. Basit yargılama usulü HMK’nun 316. vd. maddesinde düzenlenmiştir⁴⁹. Kanunda yazılı yargılama usulü ayrıntılı olarak düzenlenmiş,

⁴⁷ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞENMEŞE, s. 429.

⁴⁸ Yargıtay 2. HD. E. 2013/21464 K. 2014/4837 T. 6.3.2014: “*Dava, 23.11.2012 tarihinde açılmış olup, tanıma ve tenfize ilişkindir. Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi ve tanınması talepleri basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır. (2675 sayılı MÖHUK md. 39/1) Basit yargılama usulünde, yapılan ilk duruşmada dava hakkında hüküm verilmeyen durumlarda, mahkeme tahkikata başlar ve tahkikat duruşması için tarafları duruşmaya davet eder. Mahkemece ön incelemenin duruşmalı yapılmasına karar verilerek, davalıya ön inceleme duruşmasına çağrı davetiyesi tebliğ edilmiş; ancak davalı taraf belirlenen ön inceleme duruşmasına gelmemiştir. Mahkemece ön inceleme duruşmasında dava nihai olarak karara bağlanmayıp, tahkikat aşamasına geçildiğine göre, davalının Hukuk Muhakemeleri Kanununun 147. maddesi gereğince tahkikat duruşmasına davet edilmesi zorunludur. Bu yasal zorunluluğun gereği yapılmadan davalının yokluğunda hüküm kurulması, davalının hukuki dinlenilme hakkına (HMK.md.27) aykırı olup; bozmayı gerektirmiştir.*” Kazancı İçtihat Bankası, < <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2013-21464.htm&kw=2013/21464#fm>>, Erişim Tarihi: 30.03.2017.

⁴⁹ “6100 sayılı HMK’nda iki temel yargılama usulü düzenlenmiştir. Bunlar, yazılı (m. 118-186) ve basit (m. 316-322) yargılama usulleridir. Davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklılık göstermektedir. Örneğin, asliye hukuk mahkemelerinde asıl olarak yazılı yargılama

basit yargılama usulü ise temel özellikleri ve farklı noktalarıyla belirtilmiş, hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (m. 322/1).

Basit yargılama usulü, daha çabuk sonuçlandırılması gereken, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak dava ve işler için kabul edilmiş daha basit, daha seri bir yargılama usulüdür. Basit yargılama usulünde, dava ve davaya cevap verilmesi yazılı yargılama usulünde olduğu gibi dilekçe ile olur (m. 317/1). Ancak dava ve cevap dilekçeleri, Yönetmelikte belirlenecek formun doldurulması suretiyle de verilebilir (m.317/4). Burada amaç, basit işlerde avukat tutamayanlara kolaylık ve böyle bir

usulü uygulanırken, sulh hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır. Konuya ilişkin olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26.06.2013 tarih 2013/18-18 Esas 2013/891 sayılı kararı için bkz. Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; vesayetin kaldırılması istemlerinde, duruşma açılmadan evrak üzerinden karar verilmesinin mümkün olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Uyuşmazlığın çözümü için basit yargılama usulünün özellikleri üzerinde durulmasında yarar vardır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)'nda iki temel yargılama usulü düzenlenmiştir. Bunlar, yazılı (m. 118-186) ve basit (m. 316-322) yargılama usulleridir. Davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklılık göstermektedir. Örneğin, asliye hukuk mahkemelerinde asıl olarak yazılı yargılama usulü uygulanırken, sulh hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır. Kanunda yazılı yargılama usulü ayrıntılı olarak düzenlenmiş, basit yargılama usulü ise temel özellikleri ve farklı noktalarıyla belirtilmiş, hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (m. 322/1). Basit yargılama usulü, daha çabuk sonuçlandırılması gereken, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak dava ve işler için kabul edilmiş daha basit, daha seri bir yargılama usulüdür. Basit yargılama usulünde, dava ve davaya cevap verilmesi yazılı yargılama usulünde olduğu gibi dilekçe ile olur (m. 317/1). Ancak dava ve cevap dilekçeleri, Yönetmelikte belirlenecek formun doldurulması suretiyle de verilebilir (m.317/4). Burada amaç, basit işlerde avukat tutamayanlara kolaylık ve böyle bir durumda dahi dava ve cevap dilekçelerinin bir düzen içinde mahkemeye verilmesini sağlamak, ayrıca hak kayıplarının önüne geçmektir. Basit yargılama usulünde cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır. Ancak, mahkeme duruma göre bu sürede cevap dilekçesi verilmesi zor ise, bu süre içinde başvurulmak kaydıyla bir defaya mahsus olarak ve iki haftayı geçmeyecek ek bir süre verebilir (m. 317 /2). Basit yargılama usulünde, dava ve cevap dilekçesi dışında cevaba cevap (replik) ve ikinci cevap (düplik) dilekçesi verilmez (m. 317/3). Bu çerçevede, birer defa dilekçe vermek durumunda olan tarafların daha dikkatli davranmaları gerekir; bu şekilde dilekçe sayısının sınırlanmasının sebebi, bu usulde görülecek işlerin basit olması ve kısa sürede karara bağlanması gerekliliğidir. Taraflar dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açık ve hangi vakaaya ilişkin olduğunu belirterek bildirmek durumundadırlar. Ayrıca, taraflar ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerden getirilecek delillere ilişkin belge ve dosyalar içinde bunlar hakkındaki bilgileri vermek zorundadırlar (m. 318). Basit yargılama usulünde iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı, yazılı yargılama usulünden farklı olarak dava açılmasıyla ve cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar (m. 319). Yine, yazılı yargılama usulünden farklı olarak ön inceleme ve tahkikat işlemleri de basitleştirilmiştir. Eğer, dosya üzerinden karar verilmesi mümkünse (örneğin, geçici hukuki korumalarda), taraflar duruşmaya çağrılmadan sadece dilekçe ve delilleri dikkate alınarak karar verilebilir (m. 320/1). Dosya üzerinden karar verilemiyorsa, bu durumda mahkeme ön inceleme yapar. Burada da, mahkeme dava şartları ve ilk itirazların varlığını inceleyerek, hak düşürücü süreler ve zamanaşımı süreleri hakkında tarafları dinler. Bundan sonra hâkim, tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaşlıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit ederek, tarafları sulhe teşvik eder. Tarafların sulh olup olmadıkları; sulh olmamışlarsa anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanağa yazılır ve tutanak hazır bulunanlarca imzalanır. Tahkikat bu tutanağa göre yürütülür (m. 320/2).” Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=hgk-2013-18-18.htm&kw=`2013/18-18`+##fm>>, Erişim Tarihi, 30.03.2017.

durumda dahi dava ve cevap dilekçelerinin bir düzen içinde mahkemeye verilmesini sağlamak, ayrıca hak kayıplarının önüne geçmektir⁵⁰.

Tanım ve tenfiz kararların bakımından basit yargılama usulünün kabul edilmesi, tanım ve tenfiz taleplerinin içeriği bakımından da uygundur. Zira esasa girme yasağı nedeniyle mahkeme etraflıca bir inceleme yapmayacak, şekil ve esas bakımından tanınması ve tenfizi kabil bir kararın olması durumunda karar Türk mahkemelerinde tanınacak ve tenfiz edilecektir. Yargıtay'ın pek çok kararında da tanım ve tenfiz kararlarının basit yargılama usulüne göre incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yargıtay 2. HD. 2012/12579 sayılı kararında “5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 55. maddesi gereğince tanım ve tenfiz davaları basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır. Basit yargılama usulünde ilk oturuma kadar yetki itirazında bulunulması halinde yetki itirazı süresindedir. Davalı kadına 16.07.2011 tarihinde dava dilekçesi tebliğ edilmiş, tebliğden sonraki 28.07.2011 tarihli oturuma kadar yetki ilk itirazında bulunduğu anlaşılmıştır. Mahkemece, davalının yetki itirazı ile ilgili karar verilmemiştir. Davalının yetki itirazı süresinde olup, taraflardan yetki hususundaki delilleri sorulup değerlendirilerek sonucu itibarıyla karar vermek gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” şeklindedir^{51 52}.

Bu durumun pratik sonucu şudur: Tanım ve tenfiz talepleri bakımından yargılama usulünün basit yargılama şeklinde olması, yargılamanın bir an önce karara bağlanması amacıyla hareket edildiği izlenimini vermektedir. Bu noktada esasa ilişkin inceleme yapmaksızın, yabancı bir mahkeme tarafından verilen kararın şekil ve esas bakımından MÖHUK kapsamında düzenlenen tanınması ve tenfizi kabil kararlar niteliğine ilişkin şartları taşımanın yeterli olduğu kabul edilmektedir. Öyleyse tanım ve tenfiz talepleri bakımından bir dava değil, talep ve talep sonucu çerçevesinde verilen bir karar olduğu hususu basit yargılama usulünün kabul edilmesi ile de desteklenmektedir. Zira tanım ve tenfiz talepleri bakımından kanun koyucu çekişmeli bir durumun yaratılmasını değil, derhal uyuşmazlığın çözümlenmesini amaçlamıştır.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. HUYSAL, s. 79.

⁵¹ 2. HD. T. 12.5.2012, K. 2012/12579, E. 2011/17270. Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2011-17270.htm&kw=10.5.2012#fm>>, Erişim Tarihi: 18.03.2017.

⁵² 2. HD., E. 2012/1344, K. 2012/31919, T. 27.12.2012, “Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle tanım talebinin 5718 Sayılı MÖHUK'un 61/2. maddesinin yollamasıyla, aynı Kanunun 55/1. maddesi gereğince basit yargılama usulüne tabii olduğuna, davalının cevap dilekçesindeki savunma içeriğine ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun 320/1. maddesi gereğince basit yargılama usulüne tabii davalarda mümkün olan hallerde taraflar duruşmaya davet edilmeden dosya üzerinde karar verilmesinin mümkün bulunmasına göre yerinde bulunmayan temyiz isteğinin reddiyle usul ve yasaya uygun olan hükmün onanmasına ...” şeklinde karar vermiştir.

Öte yandan öncelikle çekişmeli yargıda, yargılamalar aleni ve sözlü olarak yapılmaktadır. Ancak bu duruma karşılık, çekişmesiz yargı işlerinde aleniyet ilkesi söz konusu olmadığı gibi *hâkimin duruşma yaparak karar vermesi ihtiyaridir*. Türk hukukunda, sözlü yargılamanın ve dolayısıyla duruşmanın yapıldığı her hâlde, aleniyet ilkesinin gerçekleştirilmesinin kural olarak mecburi olduğu kabul edilmektedir. MÖHUK kapsamında tanıma ve tenfiz talepleri bakımından hâkimin duruşmalı mı yoksa duruşmasız bir şekilde mi karar vereceği konusunda doğrudan bir kural yoktur. Ancak MÖHUK m. 55 hükmünden bu konuda bir karar vermek mümkündür. MÖHUK m. 55'e göre "*Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. İhtilafsız kaza kararlarının tanınması ve tenfizi de aynı hükme tâbidir. Hasımsız ihtilafsız kaza kararlarında tebliğ hükmü uygulanmaz. İstem, basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır.*" şeklindedir. Bu hüküm çerçevesinde basit yargılama usulüne göre çözülecek⁵³ tanıma ve tenfiz talepleri, bu konudaki HMK m. 320/1 düzenlemesine göre hâkime yol göstermektedir. Buna göre mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir. Dolayısıyla duruşma yapılıp, yapılamayacağı hususu hâkimin takdirine bırakılmıştır. Tanıma ve tenfiz talepleri bakımından da hâkim yapılacak başvuruya göre buna karar verecektir.

V. Kanun Yolu Bakımından Değerlendirme

6100 sayılı HMK kapsamında düzenlenen, ancak 20 Temmuz 2016⁵⁴ tarihine kadar uygulama alanı bulmayan istinaf kanun yolunun, yürürlüğe girmesi ile birlikte, tanıma ve tenfiz taleplerinin ne şekilde etkileneceğinin üzerinde durulması gerekmektedir. HMK m. 341/5 "*İlk derece mahkemelerinin diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtay'a başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin nihai kararlarına karşı, bölge adliye mahkemelerine başvurulabilir*" şeklinde düzenlenmiştir⁵⁵. Bu husustaki düzenleme kapsamında bir sorun

⁵³ Tanıma ve tenfiz talepleri basit yargılama usulüne tabi olmaları nedeniyle yetki itirazı ilk oturumun sonuna kadar yapılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi E. 2007/7851 K. 2008/7080 T. 15.5.2008: "*5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 55. maddesi gereğince tanıma ve tenfiz davaları basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır. Basit yargılama usulünde ilk oturuma kadar yetki itirazında bulunulması halinde yetki itirazı süresindedir. Mahkemece davalının yetki ilk itirazının süresinde olduğu kabul edilerek yetki itirazı hadise şeklinde incelenip sonucuna göre karar vermek gerekirken davalının yetki itirazının süresinde olmadığından bahisle ret edilip işin esasının incelenmesi doğru olmamıştır.*" Kazancı İçtihat Bankası, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2007-7851.htm&kw=e.+2007/7851`#fm>, Erişim Tarihi: 30.03.2017.

⁵⁴ Karara ilişkin Resmi Gazete Sayısı: 29525, T. 7.11.2015.

⁵⁵ İstinaf yoluna başvurulabilecek kararlar şunlardır: (1) İlk derece mahkemelerinden verilen nihai kararlar ile ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz taleplerinin reddi ve bu taleplerin kabulü hâlinde, itiraz üzerine verilecek kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabilir.

bulunmamaktadır. Zira ilk derece mahkemelerinin vereceği tanıma ve tenfiz kararları bakımından, karar bir dava niteliğine haiz olmayan, talep sonucu verilen bir tanıma ve tenfiz talebi olsa da *mahkemenin yapacağı işlerden* olması nedeniyle istinaf kanun yoluna başvurmak noktasında herhangi bir şüphe yoktur⁵⁶.

Ancak, tanıma ve tenfiz taleplerine ilişkin istinaf kanun yoluna başvurulması sonrasında verilen karara karşı en üst mercii olarak Yargıtay'a başvuru yapılabilecek midir? Bu hususun tespiti konumuz ile yakından ilgilidir. Zira HMK m. 361'de temyiz edilebilen kararlar, m. 362'de ise temyiz edilemeyen kararlar yer almaktadır. HMK m. 362'de belirtilen temyiz edilemeyen kararlar kapsamında ise (ç) bendinde belirtilen *çekişmesiz yargı* kararları bulunmaktadır. Şu halde tespitlerimiz doğrultusunda tanıma ve tenfiz taleplerinin *çekişmesiz yargı* kararı olarak nitelendirilmesi sonrasında, yalnızca istinaf kanun yoluna başvurulabilecek; temyiz kanun yolu ise HMK'nın açık hükmü karşısında kapalı olacaktır. Bu nedenle tanıma ve tenfiz taleplerinin *çekişmeli* veya *çekişmesiz* olması konusunun nitelendirmenin yapılması son derece önemlidir.

Kanaatimizce, tanıma ve tenfiz taleplerinin *çekişmesiz yargı* olarak incelenmesi, istinaf kanun yoluna başvuru sonrasında, yargı yolunun kapanması pratik açıdan da temyiz kanun yolunun amacına uygundur. Zira temyiz mercii, yargılamalara ilişkin son nokta olması nedeniyle, belirli nitelik ve sınırları aşan kararların başvuru merciidir. İstinaf kanun yolu ise bilindiği üzere ülkemizin pek çok bölgesinde faaliyet gösteren bölgesel ve hızlı karar verme yeteneğine sahip kanun yoludur. Sonuç olarak, tanıma ve tenfiz talepleri bakımından basit yargılama usulünde hızlı bir şekilde değerlendirilmesi gereken bir mekanizma öngörülmesi, kanun yolu bakımından da aynı seri karar verme sürecini beraberinde getirmelidir⁵⁷. Bu durumda *çekişmesiz* kanun yolu olarak tanıma ve tenfiz taleplerinin incelenmesi bakımından istinaf kanun yolu son başvuru imkânı olacaktır.

(2) Miktar veya değeri bin beş yüz Türk Lirasını geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesindir.

(3) Alacağın bir kısmının dava edilmiş olması durumunda bin beş yüz Türk Liralık kesinlik sınırı alacağın tamamına göre belirlenir.

(4) Alacağın tamamının dava edilmiş olması durumunda, kararda asıl talebinin kabul edilmeyen bölümü bin beş yüz Türk Lirasını geçmeyen taraf, istinaf yoluna başvuramaz.

(5) İlk derece mahkemelerinin diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtay'a başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin nihai kararlarına karşı, bölge adliye mahkemelerine başvurulabilir.

⁵⁶ Aynı yönde görüş için bkz. HUYSAL, s. 97.

⁵⁷ Tanıma ve tenfiz taleplerinin *çekişmeli yargı* yolunun bir unsuru olarak değerlendirilmesi durumunda ise şartları sağlaması durumunda Yargıtay kanun yoluna başvurulacağı kabul edilecektir.

VI. Tanıma ve Tenfiz Kararlarının Dava Türleri ve Nitelikleri Bakımından Değerlendirilmesi

Tanıma ve tenfiz talepleri sonucunda iki tür karar ortaya çıkmaktadır: İlk olarak yabancı mahkeme kararıdır. Bu karara konu olan uyuşmazlık yabancı bir mahkemede çözüme kavuşturulmuş, kesinleşmiştir. İkinci olarak ise tanıma ve tenfiz talebi sonrasında Türk mahkemelerinden verilen karardır. İlk karar olan yabancı mahkeme kararının eda, tespit, inşai nitelikte bir karar olmasının Türk mahkemesinde görülecek olan tanıma ve tenfiz talebi bakımından bir önemi bulunmamaktadır. İkinci olarak Türk mahkemelerinde verilecek kararın niteliği aşağıda etraflıca inceleneceği üzere yenilik doğuran bir karardır. İşte bu noktada tanıma ve tenfiz talepleri bakımından dava türleri ve nitelikleri bakımından bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

A. Dava Türleri Bakımından Değerlendirme

Mahkeme, taraflar arasındaki uyuşmazlığı giderecek olan mekanizmadır. Ancak taraflar aralarındaki bu uyuşmazlığın niteliğine göre mahkemeden bir talepte bulunacaklardır. Tarafların mahkemeden istediği sonuca göre davaların isimlendirilmesi usulüne davaların çeşitlendirilmesi ve gruplandırılması denilmektedir⁵⁸.

Tarafların aralarındaki uyuşmazlığın niteliğine göre davaların gruplandırılmasında çeşitli kıstaslar esas alınmaktadır. Dava çeşitleri tarafların mahkemeden istediği hukuki korumaya göre dava çeşitleri, dava konusu mala göre dava çeşitleri⁵⁹, dava konusu hakkın niteliğine göre dava çeşitleri⁶⁰, dava konusu talep neticesine göre dava çeşitleri⁶¹ gibi başlıca ayrıma tutulmaktadır. Tanıma ve tenfiz taleplerinin incelenmesi bakımından ele alacağımız dava çeşitleri mahkemeden istenilen hukuki korumanın niteliğine göre olacaktır. Bu doğrultuda tanıma ve tenfiz talepleri eda⁶², tespit⁶³, inşai⁶⁴ davalar kategorisine dâhil olacaktır. Zira

⁵⁸ Baki KURU, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. 2, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 1405.

⁵⁹ Menkul ve gayrimenkul davaları hakkında bkz. KURU, C. II, s. 1483.

⁶⁰ Örn. Ayni, şahsi ve karma davalardır. KURU, C. II, s. 1483.

⁶¹ Terditli, seçimli, objektif, kısmi nitelikteki davalar. KURU, C. II, s. 1483-1484 vd.

⁶² Eda (*edim*) davasında, davacı, davalının bir iş yapmaya, bir şey vermeye veya bir işi yapmamaya mahkûm edilmesini ister. Davacının eda davası açmakta hukuki yararının bulunması gerekmektedir. Eda davası açılmasında hukuki yarar olması için davalının, davacının bir hakkının olduğunu inkâr etmesi şart değildir. Davalı, davacının bir hakkının olduğunu kabul eder, ancak bu hakkını yerine getirmez ise davacı, hakkın yerine getirilmesi amacıyla eda davası açabilir. Eda davasında, davacının hakkının yerine getirilmesi için öncelikle bir tespit hükmü yer almalıdır. Bu tespit hükmü niteliği gereği davacının bir hakkının olduğunu gösterecektir. Tespit hükmü sonrasında, belirtilen hakkın yerine getirilmesi için ayrıca bir yaptırım kararı verilmesi gerekir. Şu halde eda davasında ilk olarak bir tespit hükmü ikinci olarak da icra edilebilirlik amacıyla emir ve yaptırım hükmü barındırılmaktadır.

tanıma ve tenfiz talepleri her ne kadar diğer dava türlerine ait gruplar içerisinde değerlendirilebilecek olsa da esaslı olarak incelenecek sınıf, mahkemeden istenilecek hukuki koruma çerçevesinde olacaktır⁶⁵.

Tanıma kararları, mahkemeden istenecek hukuki koruma çeşitliliği, ancak inşai davaların konusu olabilecektir⁶⁶. Zira yenilik doğuran bir durum meydana getiren inşai davalar, bir hukuki durumun kurulması, değiştirilmesi, ortadan kaldırılması için hak sahibinin iradesinin yeterli olmaması ve ancak bir yenilik doğuran dava açılmasının gerekli olduğu hallerde mümkündür. Bu kararların nitelik gereği olarak bir icra etkisinin olmasının önemi yoktur. Önemli olan inşai kararlar ile arzu edilen yenilik doğuran bir durumun meydana

⁶³ Tespit davası yoluyla, mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilir. Eda davası açabilecekken, tespit davası açmanın hükmü yoktur. Mahkeme, sonucun neticesinde herhangi bir hükümde bulunamaz sadece tespit eder. Tespit davasının açılabilmesi (başka bir ifade ile, açılan tespit davasının usulden görülebilmesi) için, iki husus büyük önem arz eder.

a) Tespit davasının konusu, (yalnızca) bir hakkın veya hukukî ilişkinin varlığının/ yokluğunun tespiti ya da senedin sahte olup olmadığının belirlenmesi olabilir (m.106,1). Maddî vakıalar, tek başlarına tespit davasının konusunu oluşturamaz (m.106,3). b) Tespit davası açılmasında hukukî menfaatin varlığı şu üç şartın varlığına bağlıdır: i- Davacının bir hakkı veya hukukî durumu, *güncel bir tehlike ile tehdit edilmiş olmalı*; ii- Bu tehdit nedeniyle, davacının hukukî durumu *tereddüt içinde olmalı ve bu husus davacıya zarar verebilecek nitelikte bulunmalı*; iii- Yalnız kesin hüküm etkisine sahip olup, cebri icraya yetki vermeyen tespit hükmü, bu *tehlikeyi ortadan kaldırmaya elverişli olmalıdır* (m.106,2; karşı. m.107,3). Tespit davasının kabulü veya reddi hakkındaki verilen kararlar birer tespit hükmüdür. Davanın kabulü halinde, davacının iddia ettiği üzere, bir hakkının varlığı veya yokluğu yahut bir belgenin sahte olduğu belirlenmiş olur. Davanın reddi halinde ise, davacının talebinde haklı bulunmadığı tespit edilmiş olur. Tespit davasında da mahkeme taleple bağlı olduğundan (m.26), mahkeme, tespit hükmü dışında bir hüküm (*örneğin eda hükmü*) veremez. Tespit hükmü, (eda hükmü gibi) kesin hüküm (m.303) ve kesin delil oluşturur. Fakat (eda hükmünden farklı olarak) tespit hükmünde eda emri bulunmadığından, tespit hükmü icraya konulamaz. Tespit davası (m.106) ile delil tespiti (m.400-405), birbirinden farklı iki müessesedir. Çünkü delil tespiti, hukukî niteliği gereği dava değildir; mahkemenin yapılan talebi usulen uygun görmesi üzerine, ileride açılacak olan bir davada kullanılmak üzere ilgili delili şimdiden tespit etmesinden ibarettir.

⁶⁴ İnşai dava yoluyla, mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilir. Bunlara “*yenilik doğuran davalar*” da denilir. Kanunun öngördüğü hallerde açılır. Her inşai hakka dayanılarak açılan dava inşai değildir. Örneğin: Boşanma davası. Kural olarak inşai haklar, sahibinin tek taraflı kullanılmasıyla hukuki sonuçlarını doğurur. Bazı inşai haklarda tek taraflı bildirimle sonuçlarını doğurmazlar. Mahkeme yoluyla yaratılması gerekir. Verilen hüküm reddedilirse, bu artık bir tespit hükmü olacaktır. Kabul edilirse, tespit edilmiş olur ve inşai hüküm yer alır. Bu tür inşai davalarda ek olarak verilen hükümler, icra edilebilen, eda hükümleridir. İnşai davalar, kural olarak geleceğe etkili olarak hükümlerini doğurur. Geçmişe etkili olan inşai davalar da ise verilen hüküm geçmişe etkilidir.

⁶⁵ Örneğin, tanıma ve tenfiz kararlarının dava konusu mala göre dava çeşitleri grubunda yer alması mümkün değildir. Zira Türkiye’de bulunan gayrimenkuller hakkında yabancı mahkemeden bir karar istenemeyecektir. Bu duruma engel olan husus ise bilindiği üzere münhasır yetki prosedürüdür. Bu nedenle yalnızca taşınırlara ait hak ve talepler Türk mahkemesinde istenebileceği için dava konusu mala göre dava çeşitleri sınıflandırması içinde tanıma ve tenfiz taleplerinin yer alması mümkün değildir. Öte yandan dava konusu hakkın niteliğine göre aynı, şahsi ve karma davalar kategorisinde, her ne kadar tanıma ve tenfiz talepleri incelenebilecek olsa da özü itibarıyla Türk mahkemelerinden yabancı mahkemede verilen bir kararın tatbiki istenmesi nedeniyle kararın esas bakımından dava konusu hakkın niteliği mahkemede gündeme gelmemektedir.

⁶⁶ NOMER, DHH, s. 507.

getirilmesidir⁶⁷. Bu nedenledir ki inşai bir karar olarak tanıma kararı yenilik doğuran bir karar olacaktır.

Öte yandan tanıma kararına konu olacak yabancı mahkeme kararının niteliği önemlidir. Zira icra kabiliyeti içermeyen bir karar olmalıdır ki, bu karar inşai bir karar sonucunu bağlamalıdır⁶⁸. Bu nedenle hukuki koruma çeşitlerine göre dava çeşitlerinin ayrılması noktasında özellikle icra kabiliyetinden daha çok, bir durumun meydana getirilmesi amacını taşıyan kararlar tanınmanın konusu olacaktır. Bu durum da derhal akla tespit ve inşai kararları getirmektedir⁶⁹. Tespit davaları bilindiği üzere bir durumun varlığının, yokluğunun, hukuki bir kavramın içeriğinin mahkeme huzurunda tescil edilmesi sonucunun doğrulması amacıyla var olan kararlardır. İnşai kararlar da yeni bir hakkın varlığının, hakkın kurulmasının, değiştirilmesinin, yokluğunun mahkeme kararı ile onaylanması anlamında kullanılmaktadır⁷⁰. Şu halde tanıma ve tenfiz talepleri, yabancı mahkeme kararının niteliği ne olursa olsun, sonucu yenilik doğuran bir karar olarak sonuç verecektir⁷¹.

Tenfiz kararları, yabancı mahkeme tarafından verilen icra kabiliyeti haiz kararların Türkiye’de icra edilmesi amacıyla verilen kararlardır. Tenfiz kararlarında amaç icra kabiliyeti haiz olan yabancı mahkeme kararının uygulanmasının temin edilmesidir. Bu nedenle tenfiz kararlarının mahkeme tarafından alınması, sonrasında mahkeme kararında belirtilen durumun verilmesi, yapılması, yapılmaması temin edilmektedir⁷². Hemen belirtmelidir ki, tenfiz

⁶⁷ ÇELİKEL/ERDEM, s. 652. Ayrıca bkz. Yargıtay 13. HD. T. 30.06.1989, E. 1989/1221, K. 1989/4636: *Davacı, davalının ödemeyi taahhüt ettiği 20.268 DM. ödemediğinden Hamburg Devlet İş Mahkemesi'nde dava açarak 24.800 DM. ödemeyi hüküm aldığı ileri sürerek Hamburg Mahkemesi Kararının tanınmasına karar verilmesini talep etmiştir. Davalı taraf, süresinde cevap vermemiş, süreden sonra verdiği dilekçelerinde yetki ve esastan davanın reddini savunmuştur. Mahkemece, tanınması istenen kararın aslının ve davacının alacağı olduğuna dair belgenin ibraz edilmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Karar, davacı tarafından temyiz edilmiştir. Tanınması dava yoluyla istenen yabancı mahkeme kararı, eda davası sonunda verilmiş olan ve belirli bir paranın tahsilini içeren bir karardır. Bu kararın Türkiye’de icra edilebilmesi ancak tenfizine karar verilmekle mümkündür. Yabancı ilamların tanınması kesin hüküm kuvvetinin kabulü anlamını taşıdığından tanıma ancak (inşai mahiyette) yenilik doğurucu ve mal varlığına ilişkin olmayan yabancı kararlar için mümkündür. Olayda, yukarıda açıklandığı gibi mal varlığına ilişkin bir eda davası sonucu verilen karar söz konusu olduğundan ve bu karar cebri icrayı gerektirdiğinden tanınması değil tenfizi istenmelidir. 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunda tanıma ve tenfiz ayrı ayrı düzenlenmiş olup tanıma ile tenfiz şartları birbirine uygun değildir. Tanıma istenemez. Bu gerekçe ile davanın reddine karar verilmelidir. Bu nedenle HUMK.nun 438 /son maddesi gereğince mahkeme kararının gerekçesi değiştirilerek onanması gerekir.” Kazancı İçtihat Bankası, < <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=13hd-1989-1221.htm&kw='1989/1221'# fm>>, Erişim Tarihi: 30.03.2017.*

⁶⁸ ÇELİKEL/ERDEM, s. 652.

⁶⁹ ÇELİKEL/ERDEM, s. 652.

⁷⁰ Örneğin, yabancı mahkemeden esasa ilişkin verilen ret kararının tanınması mümkündür. Bu durumun bir tespit hükmü olduğu hakkında bkz. NOMER, DHH, s. 507.

⁷¹ ÇELİKEL/ERDEM, s. 652.

⁷² ÇELİKEL/ERDEM, s. 652.

talebine konu olacak bir kararın tanınması mümkündür. Ancak bu durum yalnızca tenfiz talebinde bulunacak olan kimsenin hukuki yararı olması şartına bağlıdır^{73 74}.

Tüm bu anlatılanların konumuz bakımından önemi şudur: Tanıma ve tenfiz taleplerinin, bir talep ve nihayetinde mahkemeden alınan bir karara dayanması hususunda eda davası, tespit davası veya inşai dava olarak görülmesinden kasıt önemlidir. Sonuç kısmında ayrıntılı olarak belirteceğimiz üzere, tanıma ve tenfiz talepleri, bir dava değil, *çekişmesiz yargı talebidir*. Verilen kararın nitelendirmesinin bu yönde olması gerekmektedir. Tanıma veya tenfiz talepleri bakımından, davanın niteliğinin eda, tespit ve inşai olmasının verilen kararın sonucu bakımından önemi bulunmamaktadır. Mahkemenin vereceği karar nihayetinde inşai, tespit veya eda talebi niteliğinde olsa da inşai, tespit veya eda niteliğine haiz yabancı bir mahkemeden verilen kararın, içeriğine herhangi bir rötuş yapılmadan, kanunda belirtilen şekil şartlarının incelenmesinden ibaret bir karar verme süreci mevcuttur. Dolayısıyla tanıma ve tenfiz kararları, yabancı mahkeme kararının verilmesi sonrasında Türkiye’de yenilik doğuran bir durumu meydana getirmesi veya icra edilebilir bir kararın Türkiye’nin egemenlik hakları ve adalet süzgecinden geçirilmesinden ibaret olan bir prosedürdür. Bir dava olmayan tanıma ve tenfiz taleplerinin mahkemeden istenilen hukuki korumanın niteliği çerçevesinde dava çeşitlerinden herhangi birine tabi olması, sonucun bu yönde verilmesinin tanıma ve tenfiz taleplerini bir dava yapmamakta, tanıma ve tenfiz kararlarının niteliğinde bir değişiklik meydana getirmemektedir. Böylece Türk mahkemesince kabul edilen tanıma ve tenfiz talebi inşai niteliğe haiz bir yenilik doğuran durum meydana getirecektir. Bu anlamda MÖHUK’un 52. maddesi, HMK’nın 119 ve 137. maddeleriyle tam bir uyum içerisindedir⁷⁵.

⁷³ Yargıtay bir kararında eda niteliğine haiz olan bir yabancı mahkeme kararının tenfiz talebine konu olması gerekirken, Türkiye’de iflas masasına yazılması amacıyla tanınması yönünde karar verilmesinde tarafların menfaati olduğunu belirtmiştir. Karar için bkz. Nuray EKŞİ, *5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna İlişkin Mahkeme Kararları*, (Yargıtay Kararları), İstanbul 2009, s. 144.

⁷⁴ Yenilik doğurucu bir kararın, aynı zamanda eda hükmüne haiz olması halinde tenfiz şartlarının ayrıca aranması gereklidir. ÇELİKEL/ERDEM, s. 653. Bu konuda Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 2. HD. E. 2007/2219 K. 2007/2792 T. 26.2.2007 “1- Tarafların Karaman Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 1997/442 Esas, 1998/51 Karar sayılı ilamıyla boşandıkları, bu boşanma kararının nüfusa işlendiği ve taraflar arasındaki evlilik birliğinin bu şekilde sona erdiği anlaşılmaktadır. Davacı, yabancı mahkemenin verdiği boşanma hükmünün tanınmasındaki hukuki yararını kanıtlayamamış bulunmasına göre boşanmanın tanınması isteğinin reddi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. 2- Davacının velayet ve nafaka konusundaki tanıma isteğine gelince; Bu istemlerin icrai niteliklerinden dolayı tanıma değil "tenfiz" davasına (MÖHUK m. 38) konu olacağı da açıktır. Davacı yabancı mahkeme kararının tenfizini değil tanınmasını istemiştir. Bu nedenle davacının velayet ve nafaka konusundaki davasının da reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”

⁷⁵ İlgili hükümlerin uyumları aynı doğrultuda olmalarından kaynaklanmaktadır. Yargıtay 2. H.D. 01.07.2010, 1024 E., 13191 K.; “Davacının, 7.2.1992 tarihinde Alman yetkili makamları işlemiyle “Seyit” olan adını “Jean Pierre” olarak değiştirdiği usulünce onaylı yabancı ülke (Almanya) belgesi ile anlaşılmaktadır. Davacının davalı ile “Seyit Tunç” ad ve soyadıyla 24.4.1980 tarihinde Türkiye’de evlendiği ve evliliğin Türk nüfus siciline işlendiği görülmektedir. Tarafların bu evliliğinin davaya konu 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul

B. Dava Niteliği Bakımından Değerlendirme

Çalışmamız kapsamında dava niteliğinden kasıt, yabancı mahkeme kararının konusunun çekişmeli veya çekişmesiz olmasının tanıma ve tenfiz talebinin sonucuna dair nitelendirmesinin hukuka uygun yapılmasıdır. Bu noktada asıl açıklamalarımızı yapmadan önce dava, karar, talep, hüküm kavramları hakkında genel açıklamalar ve farklılıkları belirtmemizde fayda vardır.

Dava kavramı çekişmeli yargıya ilişkin bir durum olup, sübjektif hakkı ihlal edilen veya ihlal edilme tehlikesi olan ya da kendisinden haksız bir talepte bulunulan kimsenin, mahkemeye başvurarak hukuki olarak koruma talep etmesidir⁷⁶. *Talep* ise dava sonucu istenen şeydir ve dava türlerine göre değişkenlik gösterir⁷⁷. Davacı eda davalarında, davalının bir şey vermesini, bir işi yapmasını veya yapmamasını isterken; tespit davalarında, bir hukuki ilişkinin (var olup olmadığının tespitine karar verilmesini ister. İnşai davalarda ise davacı var olan bir hukuki durumun değiştirilmesini veya kaldırılmasını ya da yeni bir hukuki durumun yaratılmasına karar verilmesini ister⁷⁸. Görüldüğü üzere talep ile dava arasındaki temel fark talep dava sonucunda istenen ve dava açılma sebebi olan neden iken, dava talebin dile getirildiği çekişmeli yargı işi olarak tanımlanmaktadır.

İkinci olarak *hüküm ve karar* kavramlarına değinilmelidir. Bu iki kavramın çoğunlukla birlikte ya da birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Ancak dikkatli incelendiğinde görülecektir ki, Anayasa’da hüküm ve karar kavramları ayrı ayrı anlamlarda kullanılmıştır. 1982 Anayasasının 138. maddesinin 1. fıkrasında, “*Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler*” denilmek suretiyle *hüküm* kavramına yer verilmiştir. Anayasanın 138/son fıkrasında ise “*yasama ve yürütme organları, idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır*” denilerek karar hakkında vurgulama yapılmıştır⁷⁹. Doktrin de bu iki kavramını farklı şekillerde tanımlamıştır. Bir görüşe göre “*kararlar, davanın kolay yürütülmesi, ihtilafların aydınlatılması, şahıs ve hakların himayesi nihayet nizaa son verilmesi gibi muhtelif gayelere matuf olarak, umumiyetle tarafların talebi üzerine, istisnaen re’sen mahkemelerin yaptıkları*

Hukuku Kanunu’nun 53. maddesine uygun biçimde sunulan 6.3.2002 tarihinde kesinleşen yabancı mahkeme kararı ile boşanma ile sona erdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda mahkemece yapılacak iş; davacının ad değişikliğinin tanımayla T.C. nüfus kayıtlarına geçmiş olmayacağı ve bu sebeple kamu düzenine bir aykırılık oluş- turmayacağından; davacının kapalı olan TC. kimlik bilgileri ve adının Jean Pierre olarak değişmiş olduğu belirtilmek ve bu şekilde kayıtlar arasında bağlantı kurmak suretiyle yabancı mahkeme kararının tanınmasına karar vermektен ibarettir.”. HUYSA, s. 77.

⁷⁶ Baki KURU, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 871 vd.

⁷⁷ KURU, C. II, s. 1601.

⁷⁸ KURU, C. II, s. 1602.

⁷⁹ KURU, C. II, s. 1603.

usul muameleleri olarak tarif edilebilir” şeklinde beyan edilmişken⁸⁰, bir diğeri görüş “*bugünkü örfümüze göre, inceleme ve araştırmadan veya bir yargılamadan sonra yapılan herhangi bir hukuki emir veya beyana karar denilir*”⁸¹ şeklinde ifade etmiştir. Görüldüğü üzere karar kavramı hüküm kavramını da içine alan genel nitelikli bir ifadedir. Hüküm, “*hukuk dilinde salahiyetli makamın, ferdin tecavüz edildiğini iddia ettiği subjektif hakkının varlığını kesin olarak tespit etmek ve onu korumak veya tamir için gerekli tedbirleri emretmektir*”⁸². Mahkeme bir yargılamada hüküm vererek davaya son verir ve dava sonuca bağlanır. Her hüküm karar iken, her karar hüküm ifade etmez⁸³. Hüküm, taraflar arasındaki anlaşmazlığı uyuşmazlığın esası bakımından çözen, davayı kesin şekilde neticelendiren, hâkimin o işten el çekmesini gerektiren nihai nitelikli karardır⁸⁴. Sonuç olarak bakıldığında da *çekişmesiz yargı işleri talep* sonucunda ortaya çıkan ve nihayeti ise mahkeme tarafından *karar* verilen hukuki kavramdır. Çekişmesiz yargı işleri *dava* olmadıkları için çıkan sonuç da *hüküm* olmayacaktır.

Tanıma ve tenfiz talepleri hakkında MÖHUK 50 vd. maddelerinde kullanılan ifade, tanıma ve tenfiz taleplerinin *karar* niteliğine haiz olduğudur. Kanunun hiçbir noktasında tanıma ve tenfiz talep ve kararları hakkında *dava, husumet vb.* şekilde taraflar arasında çekişmeli bir niteliğe haiz durumun varlığından söz edilmemektedir. “*Kanun koyucu abesle iştigal etmez*” lafzı uyarınca bu durumu, kanun ifadesinin lafzi, amaçsal, tarihsel ve mantıksal yorum türlerinin her biri bakımından değerlendirilmesi sonucunda aynı noktaya varılmaktadır: Tanıma ve tenfiz talep ve *kararları* bir *dava* değil, *çekişmesiz yargı işidir*; mahkeme sonucunda belirtilen durum ise bir *hüküm* değil, *çekişmesiz yargı işi karardır*.

Belirtmek gerekir ki kural olarak tanıma ve tenfiz talepleri bir *çekişmesiz yargı işidir*. Zira bu durum hem kanun koyucunun lafzının yorumu sonucunda hem de tanıma ve tenfiz taleplerinin yargılama süreci zarfında hemen tüm aşamaların çekişmesiz yargı kararları ile benzerlik arz etmesinden kaynaklanmaktadır.

Hem karşılaştırmalı hukukta hem de Türk hukukunda çekişmeli ve çekişmesiz yargıya ilişkin tanımlar ve her duruma cevap veren bir nitelik henüz tam anlamı ile ifade edilmemektedir. Çekişmesiz yargıda temel olarak üç unsur vardır: Hâkim re’sen araştırma ilkesi gereğince, husumet olmayan ve herkesçe ileri sürülebilen bir yargılama talebidir. İki

⁸⁰ Tahsin TÜRKÇAPAR, *Mahkeme Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu ve Takdir*, Yargıtay Dergisi, Sayı 3-4, 1977, s. 257.

⁸¹ Eyüp Sabri ERMAN, *Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim Olunmalıdır?*, Adalet Dergisi, Sayı 1, 1974, s. 1.

⁸² M. Reşit BELGESAY, *HUMK Şerhi, I Teoriler, C.III, İspat ve Hüküm Teorileri*, İstanbul, 1951, s. 169.

⁸³ BELGESAY, s. 170.

⁸⁴ ERMAN, s. 3.

yargılama türü arasında doğrudan bir tanım yapmak yerine, özellikle çekişmesiz yargı kavramını çekişmeli yargıdan ayıran bazı ölçü ve kıstaslar üzerinde durulmaktadır. Çekişmeli yargı ile çekişmesiz yargının ayırımı konusunda belli başlı hususlara dikkat çekilmiştir. Aradaki farklara daha önce değindiğimiz için bu noktada üzerinde durulmayacaktır. Ancak dava niteliği bakımından verilen talep sonucu kararın niteliği bakımından şu husus önem arz etmektedir: Çekişmeli yargıda kararlar maddî anlamda kesin hüküm teşkil eder. Çekişmesiz yargıda verilen kararlar ise maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Zira verilen kararın sonradan haksız görülmesi veya kararın verilmesinden sonra ortaya çıkan değişiklikler nedeniyle yeni bir karar verilmesi mümkündür. Adli bir gerçeklik olan kesin hüküm, hukuk güvenliğinin teminatını sağlayan bir kavramdır. Devlet tarafları, dava konusu ve niteliği aynı olan uyuşmazlıkların defalarca mahkemeler önüne gelmesinin önüne gelmesini ve gereksiz bir meşguliyet yaratılmasını faydalı bulmamaktadır. Hâl böyle olunca, devlet ve kişiler bakımından kesin hüküm ile hukuki açıdan istikrar sağlanmış olmaktadır⁸⁵. Tarafları, dava konusu ve niteliği olan yabancı bir mahkemede verilen bir kararın bozulması veya farklı bir kararın tekrar Türkiye’de tesis edilmek istemesi durumunda da aynı hâl geçerlidir. Zira yabancı bir mahkemede verilen kararın Türkiye’de tanıma ve tenfiz edilmesi sonrasında aynı tarafların aynı konu ve niteliği haiz bir davayı tekrar Türk mahkemelerinin önüne getirmesi durumu mümkün değildir. Yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfiz edilmesi sonrasında Türk hukukunca kabul edilen bir karar var olduğu için aynı konuda tekrar dava açılması durumunda, kesin hüküm itirazında bulunulabilecektir. Ancak tanıma ve tenfiz talebinin istenmemesi durumunda aynı taraflardan birinin, dava konusu ve niteliği aynı olan bir dava hakkında Türkiye’de dava açmaları ve talepte bulunmaları mümkündür. Bu durum tanıma ve tenfiz taleplerinin kesin hüküm ve delil etkisi açıklanabilir⁸⁶.

Çekişmesiz yargı kararları kural olarak doğrudan maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez⁸⁷. Zira HMK m. 388 ifadesine göre aksi bir hüküm belirtilmediği müddetçe çekişmesiz

⁸⁵ Uğur TÜTÜNCÜBAŞI, *Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Türk Hukukunda Tanınması*, Ankara: Adalet Yayınları 2015, s. 69; Baki KURU, *Nizasız Kaza*, Ankara 1961, s. 175-176; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 840 vd.

⁸⁶ Aynı durumun milletlerarası derdestlik ve paralel davalar bakımından incelenmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gülüm BAYRAKTAROĞLU-ÖZÇELİK, *Milletlerarası Usul Hukukunda Paralel Davalar*, Ankara: Yetkin Yayıncılık 2016, s. 27 vd.; Nuray EKŞİ, *Milletlerarası Tahkimde Paralel Davalar*, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, 2013, S. 2, s. 15; Ergin NOMER, *Devletler Hususi Hukukunda Milletlerarası Yetki Mefhumu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1974, C. 40, S. 1-2, s. 394; EKŞİ, Yetki, s. 12; Vahit DOĞAN, *Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması*, Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Ergin Nomer’e Armağan, 2002, C. 22, S. 2, s. 122.

⁸⁷ Çekişmesiz yargı kapsamında verilen kararlar maddî anlamda kesin hüküm gücünü sahip olmadıklarından değiştirilebilirler. Fakat bu görüş, günümüzde genellikle terk edilmiştir. Çekişmesiz yargı, öğretide dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda çekişmesiz yargı ile çekişmeli yargı işleri dışında kalan ve şeklen mahkemelerce görülen genelde karara bağlanması istenen bir talep ya da olgu veya

yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm değildir. Bu durum, maddi anlamda kesin hüküm olmayan çekişmesiz yargı kararının, ilgili kişilerce yapılan itirazlar sonrasında gerekçesi açıklanmak suretiyle hâkim tarafından çekişmesiz yargı kararının tekrar değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Tanıma ve tenfiz talepleri açısından değerlendirildiğinde ise sonuç şu şekilde olacaktır: Görüşümüz doğrultusunda tanıma ve tenfiz kararlarının çekişmesiz yargı işi olarak karara bağlandığında, maddi anlamda kesin hüküm ifade etmemesi gerekir. Ancak, kanaatimizce HMK m. 388’de belirtilen durumun kanuni istisnası MÖHUK m. 57/1’de zikredilmektedir. Buna göre tenfizine karar verilen yabancı ilâmlar Türk mahkemelerinden verilmiş kararlar gibi icra olunur. Tanıma kararları bakımından da tenfize ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı kabul edildiğinde (MÖHUK m. 58/1-2) aynı sonuca ulaşmak mümkündür. Bu sonuç ise şudur: HMK m. 388’in kanuni istisnası olarak MÖHUK m. 57 ve 58’e göre çekişmesiz yargı işi olan tanıma ve tenfiz talepleri kesinleşmesi sonrasında Türk mahkemelerinde verilen kararlar gibi icra olunur, kesin delil teşkil eder ve kesin hüküm olarak kabul edilir⁸⁸. Bu durum da yabancı mahkeme kararın tanınması ve tenfizi sonrasında, kararın çekişmesiz yargı işi sonucuna bağlı olarak *şekli anlamda kesin hüküm etkisine sahip olan yabancı mahkeme kararının maddi anlamda kesin hüküm kuvveti*⁸⁹ şeklinde açıklanmaktadır^{90 91}. *Şekli anlamda kesin hüküm etkisine sahip olan yabancı mahkeme*

durumun tespiti ya da bildirilmesi biçiminde somutlaşan işler kastedilmektedir. Geniş anlamda çekişmesiz yargı, dar anlamda çekişmesiz yargı işlerinin yanı sıra, *özel hukuka ilişkin işlemleri bizzat düzenlemek veya onaylamak suretiyle, onlara resmîyet kazandırma işi*, terekeye ilişkin işler, nüfus sicili, tapu sicili, gemi sicili ve ticaret sicili gibi resmi sicillerin tutulmasıyla bir takım tescil işlerini de kapsamaktadır. Çekişmesiz yargı işlerinin pek çoğunda ortada bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Bu nedenle çekişmesiz yargının maddi anlamda yargı olmadığı söylenebilir. Buna karşılık, yargısal fonksiyon organik (şekli) ölçüt de hesaba katılarak belirlendiğinde çekişmesiz yargı işleri bağımsız mahkemelerce ve yargılama usulleri izlenerek yapıldığından yargısal fonksiyona dâhil sayılmaktadır. Çekişmesiz yargı işleri ile somut özel hukuk işlerine ilişkin olarak hukuk düzeni gerçekleştirilmektedir. Öte yandan, yargı fonksiyonu, organik bakımdan tam bağımsız ve önüne gelen meselelerle bizzat ilişkisi olmayan merci ve ajanlar, yani bağımsız ve yansız mahkemeler tarafından yerine getirilirken, idari fonksiyon bağımsız olmayan idare ajanları tarafından yerine getirilmektedir. Türk hukukunda 12.1.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuku Muhakemeleri Kanunu’nda zikredilen çekişmesiz yargı işlerinin tümünün mahkemelere tevdi edilmiş olması da, kanımızca, çekişmesiz yargı işlerinin birer yargısal faaliyet sayılması yönünde ileri sürülebilecek ilave bir gerekçe olarak değerlendirilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Baki KURU, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.II, B.6*, İstanbul 2001, s.1468-1471.

⁸⁸ Doktrinde Sakmar, yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi işleminin ayrıca bir işlem olduğu, kazai bir işlemin sonucunda meydana geldiği ve asıl kararın altına yazılmaksızın, bağımsız bir şekilde ayrıca bir karar olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. SAKMAR, İlam, s. 56. Farklı nitelikteki karar ve görüşler bkz. TEZGEL, s. 223-224, GÜVEN, s. 209, TİRYAKIOĞLU, s. 96.

⁸⁹ NOMER, DHH, s. 532-533; GÜVEN, s. 185.

⁹⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2012/11697 K. 2012/16596 T. 2.7.2012: “*Hemen belirtmelidir ki, her mahkeme kararının kesin hüküm ve icra kabiliyeti olmak üzere iki ayrı sonucu bulunmaktadır. Kesin hüküm teşkil eden mahkeme kararları-istisnalar dışında- icra kabiliyeti de taşırlar. Ne var ki, hem kesin hüküm, hem de icra kabiliyetini birlikte taşımayan mahkeme kararları da bulunmaktadır. Bir mahkeme kararının kesin hüküm ve icra kabiliyeti olmak üzere iki sonucu birlikte taşıyıp taşımadığı, kesin hüküm teşkil eden o mahkeme kararının hukuki niteliğine göre belirlenir. Aynı sonuç yabancı mahkeme kararları için de söz konusudur. Kesin hüküm, bir uyumsuzluğu nihai olarak ortadan kaldıran ve o hususun mahkemelerde yeniden inceleme konusu yapılmasına engel olan kanuni hakikat vasfıdır ve kararın aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı sebeple yeniden kaza organı önünde muhakeme konusu yapılamamasıdır. İstisnalar dışında icra kabiliyeti olan kararlar, hem maddi*

kararının maddi anlamda kesin hüküm kuvvetine sahip olan karar demek bu anlamda bir maddi anlamda kesin hüküm değil; maddi anlamda kesin hüküm kuvveti olarak açıklanmaktadır.

Daha önce de açıklandığı üzere çekişmesiz yargı kararlarının birçoğu inşai etkiye sahiptir. İnşai etkinin bir sonucu olarak bu kararlar yeni bir durum meydana getirirler. Bu nedenle çekişmesiz yargı kararlarının esas anlamda değiştirilememelerinin sebebi *şekli anlamda kesin hüküm etkisine sahip olan yabancı mahkeme kararının maddi anlamda kesin hüküm kuvveti* etkisinden ziyade, inşai karar sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Tanıma ve tenfiz kararının sonrasında ortaya çıkan durum için de aynı husus geçerlidir. Bunun tek istisnası yine HMK’da belirtilen çekişmesiz yargı kararlarının gerekçesi açıklanmak üzere değiştirilmesidir.

Yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi yönünde davacı tarafından Türk mahkemelerinde istenen talebe ilişkin, davalının olası itirazı durumunda dava çekişmeli bir dosya halini alır mı? Zira tanıma ve tenfiz taleplerinin nitelik olarak çekişmesiz yargı işine haiz olmasının temel nedeni, Türk hâkimin yabancı mahkeme kararının niteliği hakkında genel bir kanuni değerlendirme yapması isteminden kaynaklanmaktadır. Yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebi sonrasında davalıya itiraz hakkı MÖHUK m. 55/2 uyarınca tanınmıştır. Davalı taraf hâkimin re’sen inceleyeceği konular dışında kalan hususlar hakkında inceleme yetkisine haizdir. Bu noktada yabancı ilamın kısmen veya tamamen yerine getirilmiş olması ile birlikte, kamu düzeninden kaynaklanan bir engelin olması veya yabancı mahkemede görülen dava esnasında davalı tarafa itiraz ve savunma hakkının tanınmadığı gibi itiraz taleplerinin gündeme gelmesi mümkündür. Bu durumda hâkim belirtilen durumun incelemesini kanuni sınırlar içinde tartışacak ve karar verecektir. Ancak kanaatimizce bu durumda yine bir çekişme meydana gelmeyecektir. Zira çekişmeli yargının temelinde olan davanın esasına dâhil olan dava konusu hakkındaki ihtilafa ilişkin bir değerlendirme yapılmaktadır. Burada ise davanın esasına dair bir değerlendirmeden daha çok kanuni

hem de şekli kesinlik taşıyan kararlardır. Maddi anlamda kesin hükmün, taşıdığı niteliğin gereği olarak, iki sonucu bulunmaktadır: kararın kesin delil teşkil etmesi ve aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı sebeple dava açılması halinde karşı tarafın kesin hüküm itirazında bulunabilmesidir. İşte yabancı mahkeme kararının tanınmasının hukuki gerekçesini, kararın kesin hüküm kuvveti oluşturmaktadır.”

⁹¹ Tanıma ve tenfiz kararının yabancı mahkeme kararının altına veya ayrıca yazılmasının, Türk mahkemesinde verilen tanıma ve tenfiz talebinin niteliği hakkında ayrıca bir etkisi olmadığını savunmaktayız. Zira yabancı mahkeme kararı tanıma ve tenfiz kararı sonrasında artık yabancı olmaktan çıkar ve Türk mahkemesi kararı olarak işlem görür. Bu anlamda şekli anlamda kesin hüküm etkisine sahip yabancı mahkeme kararının, maddi anlamda kesin hüküm kuvveti olarak anlaşılmaktadır. Bu durum yukarıda açıklandığı üzere HMK m. 388’in kanuni bir istisnası olan MÖHUK m. 57’nin bir sonucudur.

şartların yerine getirilmesi hususunda var olan bir kanuni itiraz müessesesi mevzu bahistir. Bu durum da mevcut hâl bir çekişmeli yargı işine sokmamaktadır⁹².

Sonuç

Çalışmamızın temelini oluşturan tanıma ve tenfiz taleplerinin hukuki niteliği konusunda varmış olduğumuz sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Tanıma ve tenfiz taleplerinin niteliği bakımından Türk hukukunda adı kesin ve net konulmamış bir durum söz konusudur. MÖHUK'te tanıma ve tenfiz talepleri hakkında kanun koyucunun ifade ettiği “*talep, karar vb.*” ifadelerden hareketle, denilebilir ki tanıma ve tenfiz süreci bir dava değil; taleptir. Bu durum da tanıma ve tenfiz taleplerinin çekişmesiz yargı işi olduğuna dair ilk izlenimi vermektedir.

2. Tanıma ve tenfiz talepleri mahkeme sonucunda verilen kararın *hüküm* niteliği olmadığı için taraflar arasındaki hukuki ilişkiyi *şekli anlamda sona erdirirken* ve *maddi* anlamda sona erdirmez. Böylece tanıma ve tenfiz talepleri *kesin hüküm* içermediği için bir *dava* değildir. Bu nedenle verilen mahkeme kararı da bir *hüküm* değil, *talep sonucudur*. Tanıma ve tenfiz taleplerinde *davacı* ve *davalı* terimlerine bu nedenle başvurulamaz.

3. Çekişmesiz yargı kararları kural olarak sulh hukuk mahkemelerinde görülmektedir. Ancak tanıma ve tenfiz kararlarının asliye mahkemelerinde görülmesi, genel kuralın bir istisnasını teşkil eder. Bu durum tanıma ve tenfiz taleplerini çekişmesiz yargı işi olmaktan çıkarmaz. Kanunda izin verilen istisnanın uygulanmasıdır. Yine yetki konusunda HMK m. 383 ile MÖHUK m. 51 arasındaki farkın temel kuralın istisnası olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Tanıma ve tenfiz taleplerinin MÖHUK m. 51'de belirtildiği üzere görev ilişkisi hakkında asliye mahkemelerinin görevli olduğu vurgulanmıştır. Asliye mahkemeleri ile asliye hukuk ve asliye ticaret mahkemeleri arasındaki ilişkinin görev ilişkisi olması sonrasında verilen pek çok Yargıtay kararında iş, aile ve ticari uyuşmazlıklardan kaynaklanan husumetlerde verilen

⁹² Ancak, hâkim yapmış olduğu inceleme sonrasında tanıma ve tenfize ilişkin kanuni şartların sağlanmadığına hükmeder ise davayı reddedecektir. Bu durum da yabancı mahkeme kararının tanınmasını ve tenfiz edilmesini, Türkiye sınırları içinde kesin hüküm ve kesin delil etkisi doğurmasına mani olacaktır. Mahkemenin istemin reddi halinde vereceği karar esasa ilişkin kesin hüküm kuvvetinde olacaktır. Kanaatimizce bu durumda taraflar, kararın uygulanmasının önündeki engeller nedeniyle yeniden Türk mahkemelerinde dava açmaları gerekecektir. Elbette, bu durumda açılacak olan dava yeni bir dava olduğundan, bu davanın konusunun çekişmeli veya çekişmesiz olması çalışmamızın konusu sınırlarının dışındadır. Sadece şu kadar belirtilmelidir ki, açılacak olan yeni davada, yabancı mahkeme tarafından verilen ancak Türkiye'de tanınması ve tenfiz edilmesi hakkında kanuni engel olan karar, tarafların ileri sürmesi durumunda takdiri delil olarak değerlendirilecektir.

kararların çelişkili olduğu görülmüştür. Pek çok kararda ihtisas mahkemelerinin tanıma ve tenfiz kararlarında görevli olduğu vurgulanırken, bazı kararlarda da asliye mahkemelerinin görevli olduğu belirtilmiştir. Tanıma ve tenfiz taleplerinin *revision* yasağı gereğince esasına girilemeyecek kararlar olması ve nihayet ihtisas mahkemelerinin kuruluş amacının uyuşmazlığı ihtisas bakımından yetkin hâkimlerce değerlendirilecek oluşu, tanıma ve tenfiz kararları gibi mahkemenin işin esasına girmeyeceği talepler bakımından ihtisas mahkemelerinin görevli kabul edilmesi kamu düzeninden kaynaklanan görev ilişkisinin ihlal edilmesi ve gereksiz olarak ihtisas mahkemelerine iş yüklenmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle MÖHUK lafzına uygun olarak tanıma ve tenfiz talepleri bakımından görevli mahkeme asliye mahkemeleridir.

4. Tanıma ve tenfiz talepleri basit yargılama usulüne tabidir. Bu durum MÖHUK'te belirtilmiştir. Ancak, MÖHUK'te tanıma ve tenfiz taleplerinin asliye mahkemelerinin görev alanına girdiği düzenlemesi, tanıma ve tenfiz taleplerinin HMK'da sulh hukuk mahkemesinin görev alanına girdiği düzenlemesi ile çelişmemektedir. Zira MÖHUK ifadesi, HMK ifadesinin kanuni istisnasını oluşturmaktadır. Bunun yanında tanıma ve tenfiz taleplerinde kural olarak *re'sen araştırma ilkesi* geçerlidir. Ancak vakıa olarak kabul edilecek olan MÖHUK m. 54/c-ç bentlerinde belirtilen hallerde taraflar itiraz edebilir; bu durumun mahkeme tarafından kabul edilmesi sonrasında, uyuşmazlığı çekişmeli yargı işine dâhil eder. Ancak bu durumda taraflarca getirilme ilkesi kabul edilebilir.

5. Tanıma ve tenfiz talepleri, çekişmesiz yargı taleplerinde olduğu üzere hukuki yararı olan herkes tarafından istenebilecektir.

6. Tanıma ve tenfiz taleplerinin çekişmesiz yargı işi olmasının uygulamaya ilişkin en büyük etkisi, kanun yoluna ilişkin talepler bakımından değerlendirilmesinde ortaya çıkmaktadır. HMK m. 362'de açıkça belirtildiği üzere çekişmesiz yargı kararlarına karşı temyiz kanun yoluna başvurulamaz; yalnızca istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Bu nedenle diğer şartlar sağlansa dâhi, tanıma ve tenfiz talepleri çekişmesiz yargı işi olması nedeniyle istinaf kanun yolundan öteye başvuru yolu kapalı kararlardır.

7. Çekişmesiz yargı kararı olarak tanıma ve tenfiz talepleri maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Yabancı mahkeme kararının eda, tespit, inşai olması türüne bakılmaksızın, Türk mahkemesinde verilen tanıma ve tenfiz talebi inşai etkiye sahip yenilik doğuran bir karardır. Bu nedenle *şekli anlamda bir kesin hüküm etkisine sahip yabancı mahkeme kararının, maddi anlamda kesin hüküm kuvveti* olarak tanımlanmaktadır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- AKINCI, Ziya/ DEMİR-GÖKYAYLA, Cemile, *Milletlerarası Aile Hukuku*, İstanbul 2010.
- ALANGOYA, Yavuz, *Medeni Usul Hukukunda Vakıalar ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, İstanbul, 1979.
- ALBAYRAK, Ahmet, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, Ankara, 2013.
- ANSAY, Sabri Şakir, *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. Baskı, Ankara 1960.
- ARAT, Tuğrul, *Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-4, Ankara, 1964, s. 421-422.
- ARSLAN, A. Serkan, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi*, Ankara, 2013.
- AYGÜL, Musa, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri*, Milletlerarası Hukuk Bülteni, C: 31, S: 2, T. 2011, s. 83-121.
- AYGÜN, Mesut, *Yabancılık Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 1025-1066.
- BAŞÖZEN, Ahmet, *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, Ankara, 2010;
- BAYRAKTAROĞLU-ÖZÇELİK, Gülüm, *Milletlerarası Usul Hukukunda Paralel Davalar*, Ankara: Yetkin Yayıncılık 2016.
- BELGESAY, M. Reşit, *HUMK Şerhi, I Teoriler, C.III, İspat ve Hüküm Teorileri*, İstanbul, 1951.
- BERKİ, O. Fazıl, *Devletler Hususi Hukuku*, C. II, 4. Bası, Ankara, 1961.
- ÇELİKEL, Aysel/ ERDEM, B. Bahadır, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Bası, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2016.
- DEMİR GÖKYAYLA Cemile, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Ankara 2001.
- DOĞAN, Vahit, *Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması*, Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Ergin Nomer'e Armağan, 2002, C. 22, S. 2.
- DOĞAN, Vahit, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.

EKŞİ, Nuray, *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2000.

EKŞİ, Nuray, *5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna İlişkin Mahkeme Kararları*, (Yargıtay Kararları) İstanbul 2009.

EKŞİ, Nuray, *Yabancı Boşanma Kararının Türkiye'de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabileceğine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi* (Karar Değerlendirmesi), Milletlerarası Hukuk Bülteni, C: 32, S: 1, T. 2012, s. 33-50.

EKŞİ, Nuray, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Tanıma ve Tenfiz), İstanbul, 2013.

EKŞİ, Nuray, *Milletlerarası Tahkimde Paralel Davalar*, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, 2013, S. 2, s. 1-30.

ERİŞİR, Evrim, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, İstanbul: XII Levha, 2013.

ERMAN, Eyüp Sabri, *Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim Olunmalıdır?*, Adalet Dergisi (AD), Sayı 1, 1974, s.1.

GÜVEN, Pelin, *Tanıma-Tenfiz: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, Ankara, 2013.

HUYSAL, Burak, *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler*, Milletlerarası Hukuk Bülteni, Y. 32, S. 1, 2012, s. 70-101.

KARSLI, Abdurrahim, *Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul 2014.

KONURALP, Haluk, *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, Ankara, 1999.

Baki KURU, *Nizasız Kaza*, Ankara 1961.

KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. 2, 6. Baskı, İstanbul 2001.

KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. 6, 6. Baskı, İstanbul 2001.

KURU, Baki, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Güncellenmiş 25. Baskı, Ankara: Yetkin, 2014.

KURU Baki/ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder, *Medeni Usul Hukuku*, 25. Baskı, Ankara 2014.

NAZİKİOĞLU, Işık, *Yabancı Memleket Mahkemelerinden Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 3 - 4, 1950, s. 460-481.

NOMER, Ergin, *Devletler Hususi Hukukunda Milletlerarası Yetki Mefhumu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1974, C. 40, S. 1-2.

NOMER, Ergin, *Yargıtay Kararlarında Devletler Özel Hukuku Kanunu*, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul 1998, s. 685-730. (Yargıtay Kararları).

NOMER, Ergin, *Devler Hususi Hukuku*, Beta Yayınevi, 21. Bası, İstanbul (DHH).

ÖKÇÜN, Ahmet Gündüz, *Devletler Hususi Hukukunun Kaynakları ve Kamu Düzeni*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara, 1967.

ÖNAL, *Yabancı Unsurlu İflâs Davalarında Türk Mahkemelerinin Yetkisi Sorunu*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 2881-2907.

ÖZEKES, Muhammed, *İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara: Seçkin, 1999

ÖZUĞUR Ali İhsan, *Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Milletlerarası Sözleşmeler ve İlgili Mevzuat*, Son Yargıtay Kararlarıyla Güncelleştirilmiş 3.Bası, Ankara 2008.

PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, *Muhammed, Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2015.

SAKMAR Atâ, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma*, 1972 (Boşanma).

SAKMAR, Atâ, *Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul, 1982. (İlam)

SİRMEN, K. Sedat, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Taraf Sıfatı Sorunu ve Hukuki Yarar: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Selin Aslı Öz-Türk/Türkiye Kararı*, Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan, 2012, s. 1013-1023.

ŞANLI, Cemal, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Tahsil Olunacak "Karar ve İlam Harcı"na ve Ticaret Mahkemelerinin Bulunduğu Yerlerde "Görevli Mahkeme"ye İlişkin Bazı Sorunlar* (Sorunlar), İBD, C. 69, S. 10-12, 1993, s. 763-772.

ŞANLI, Cemal, *Türk Hukukunda Çocukların Velayetine ve Korunmasına İlişkin Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, MHB 1996, Yıl 16, Sayı 1-2, 1996, Çocuk Hakları ve Çocukların Korunmasına İlişkin Ağırlıklı Sayı, İstanbul, s. 71-82 (Velayet).

ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / FİGANMEŞE-ATAMAN, İnci, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 4. Bası, İstanbul, 2015.

ŞANLI, Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları* (Ticari Akitler), 6. Bası, İstanbul, 2016.

ŞENSÖZ, Ebru, *Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması* (Yayımlanmamış doktora tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TİRYAKIOĞLU, Bilgin, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi*, Ankara 1996.

TOPUZ, Gökçen, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, Ankara, 2012.

TORAMAN, Barış, *Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2015, s. 1483-1523.

TÜRKÇAPAR, Tahsin, *Mahkeme Kararlarında Gereke Zorunluluğu ve Takdir*, Yargıtay Dergisi (YD), Sayı 3-4, 1977.

TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur, *Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Türk Hukukunda Tanınması*, Ankara: Adalet Yayınları 2015.

YILDIRIM, M. Kamil, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, İstanbul, 1990.